

#6 / Iunie 2018 (1096), 24 pagini, 3 lei

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

LUCEAFARUL

DE DIMINEAȚA

REVISTA DE CULTURA

FINANȚATA CU SPRIJINUL
MINISTERULUI CULTURII
ȘI IDENTITĂȚII NAȚIONALE

PREMIUL ARIEL

PENTRU

REVISTA ANULUI

Iunie 2018

6

PREMIUL ARIEL REVISTA ANULUI 2017, EX Aequo

	EDITORIAL	2
	DAN CRISTEA / CRONICA LITERARĂ	3
	ALEX ȘTEFĂNESCU / VIAȚĂ ȘI OPERĂ	4
	[poezie] BEST OF	6
	DUMITRU ION DINCĂ / Valea plângerii :: 6	
	ANDREI NOVAC / inimi la capătul coridorului :: 6	
	[poezie] BEST OF	7
	LIVIU IOAN STOICIU / Pentru ce merg lucrurile așa :: 7	
	SCAN	8
	DAN STANCA / Poetul la limită :: 8	
	PAUL ARETZU / Odihna cititorului... :: 8	
	[proza] BEST OF	9
	MIHAI PREPELIȚA / Margo... :: 9	
	SCAN	10
	ARA ALEXANDRU ȘISMANIAN / Poeme :: 10	
	LIVIU VIȘĂN / Corăbii de hârtie :: 10	
	MARELE RĂZBOI	11
	M.B. IONESCU-LUPEANU / Luptătorii uități :: 11	
	VIRGIL ȘTEF. SERDARU / Sub foc dușman! :: 11	
	CENTENAR	12
	GABRIEL CHEROIU / Ionel Pop, secretar al Marii Adunări Naționale :: 12	
	DOMENIUL UNIVERSAL	13
	[poezie]	
	LINDA MARIA BAROS îl prezintă pe MICHEL BUTOR / Franța :: 13	
	SCAN	14
	EMIL LUNGEANU / Oglinda retrovizoare :: 14	
	GRETE TARTLER / Poeți și imagine virtuală :: 15	
	EMERGENT / SCAN	16
	IOANA ANDRADA TUDORIE / Poeme :: 16	
	DAN IONESCU / Drumul către devenire :: 16	
	ESEU	17
	ANASTASIA DUMITRU / Calea pe care a mers :: 17	
	TAG-uri	18
	HORIA GÂRBEA / Stăpânirea și exaltarea... :: 18	
	[teatru] SECVENȚIAL	19
	DANA POCEA / Planeta Shakespeare :: 19	
	DINU GRIGORESCU / Spectacol de masterat... :: 19	
	SCAN	20
	RADU VOINESCU / Topârceanu... :: 20	
	SIMONA VASILACHE / Sudul și Vestul :: 20	
	CUT UP / SECVENȚIAL	21
	AUREL MARIA BAROS / Laisser passer I :: 21	
	CALIN STANCULESCU / Premii... [film] :: 21	
	SECVENȚIAL	22
	COSTIN TUCHILĂ / De la reverie... [audio] :: 22	
	EUGEN LENGHEL / Piața poeziei de la Paris :: 22	
	Faulturi și autogoluri :: 23	
	Darts / cărți :: 23	
	VIZUAL	24
	IOLANDA MALAMEN / Ion Iancuț :: 24	

Luceafărul la 60 de ani

Revista *Luceafărul*, revistă a Uniunii Scriitorilor din România (redenumită, de câțiva ani, *Luceafărul de dimineață*) aniversază, în luna iulie, 60 de ani de existență. Istoriile și dicționarele literare ne oferă, pentru cine vrea să le consulte, suficiente date despre traiectoria, în timp, a publicației născute în 1958, traiectorie îndeajuns de sinuoasă înainte de '89, cu perioade mai bune și mai rele, influențate cel mai adesea de direcționări și presiuni extraliterare. În orice caz, această revistă, plecată la drum în ideea unei publicații literare care să se adreseze, cu precădere, tinerilor condeieri (ca să folosim limbajul vremurilor de-atunci), dar diversificându-și programul pe măsură ce-au trecut anii, a găzduit, în paginile ei, cam tot ceea ce a oferit literatura română contemporană, ca nume de scriitori de menționat, în ultimele șase decenii. Nu-mi propun, firește, să scriu acum o istorie a revistei, ci, atât cât pot, să recurg la câteva amintiri legate de ea și de oamenii care au făcut-o.

Țin minte, de pildă, *Luceafărul* din vremea lui Mișu Dragomir, poet peisagist pasabil, dacă mă ajută bine memoria în această privință, când, student fiind, cumpăram publicația de la chioșcul de ziare din fața blocului. Două titluri de rubrici pentru debutanți (*Dintre sute de catarge* și *Steaua fără nume*) se pare că au făcut școală în materie de artiști sau de creatori aflați la începuturi. Printre alte lucruri, Eugen Barbu și Ștefan Bănuțescu au prins revista, ca redactori șefi ai ei, în perioada de destindere a vieții sociale și culturale de la mijlocul anilor '60, când, în afară de a critica partidul, se putea scrie mult mai în voie decât înainte. A fost, după amintirile mele, perioada cea mai vie a *Luceafărului* din acei ani, cu generația șazecistă prinzând aripile afirmării depline, dar și cu numeroși scriitori care, după ani de detenție sau de obscuritate literară, reprimiseră dreptul de a publica. Epoca rămâne, pentru mine, sub multe aspecte, chiar și ca nivel de trai zilnic – o, unde mai pui și anii tinereții! – de neuitat. Tezele din iulie '71 (pretinzând „ridicarea nivelului combativității revoluționare, a spiritului militant, partinic”) și ceea ce a urmat după ele au căzut ca o lovitură de trăsnet, înăbușind speranțele de mai bine în ce privea libertatea de exprimare literară și culturală. Fiind amintirile mele, nu pot să spun decât că, aidoma altora, am trecut la o fază de supraviețuire, câte un articol, câte o rubrică, câte o carte, aceasta din când în când. Am ajuns redactor al *Luceafărului* în 1974, în perioada când revista a fost condusă de Virgil Teodorescu, fostul poet suprarealist, la acea epocă însă înalt oficial de stat și apoi președinte al Uniunii Scriitorilor. În plus, avea o voce în totală neconcordanță cu trupul care o emitea. Îl rețin totuși în memorie ca pe un om amabil, cu bună creștere, dar cu prea multe activități și responsabilități care nu-i lăsau timp să se ocupe în mod serios de publicație. Între noi fie vorba, nici nu cred că-l interesa din cale-afară. Din acea vreme, țin să menționez cu oroare inaugurarea unei rubrici scandaloase care înfiera într-un mod securistic *Europa liberă* și pe scriitorii români din emigrație. Sub zodia ei se puteau întrevădea furibunde campanii protocroniste de mai târziu.

Nepropunându-mi să scriu niște rânduri de jelanie, ci doar o însemnare aniversară, e cazul să amintesc numele unor scriitori din redacție, scriitori cu care am fost nu numai coleg, dar și în bune relații de amicitie. Ei au făcut ca atmosfera din redacție să fie cât de cât respirabilă, uneori chiar plăcută ținând cont de înghețul ce ne aștepta afară. Așadar, Dan Laurențiu, Grigore Hagi, Cezar Baltag, Nicolae Velea, Nicolae Ciobanu, Marius Robescu, Cezar Ivănescu, apoi, Dorin Tudoran, Sânziana Pop, Gabriela Melinescu, Ilie Constantin. Din aceste aduceri aminte, nu pot lipsi nici Laurențiu Ulici și nici Marius Tupan, oamenii care au menținut și au făcut posibilă existența publicației și după 1989.

Recent, la Gala Premiilor Uniunii Scriitorilor din România, *Luceafărul de dimineață* (rebotezarea revistei e o altă poveste, pentru altădată), în noua sa formulă grafică, a primit Premiul A.R.I.E.L., ediția a VIII-a, pentru Revista Anului (2017), împreună cu revista *Ex Ponto* din Constanța. Prilej de satisfacție, desigur, pentru toată redacția, dar, trebuie adăugat, toate revistele de cultură editate de Uniunea Scriitorilor (și finanțate cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale) merită apreciere și un gând bun. Mai izbutite ori mai puțin izbutite, ele se dovedesc totuși adevărate redute de menținere a limbii române la standardele literare și de corectitudine lingvistică trasate încă de Maiorescu. Și toate acestea într-o perioadă în care limba română, cultura, educația se află într-o grea suferință. ■

Dan Cristea

CRONICA LITERARĂ DAN CRISTEA

Istoria între destin și ideologie

Un foarte bun rezumat al recentului roman publicat de Dan Stanca, pe care n-ar avea rost să-l parafrazăm inutil, găsim pe coperta a patra a cărții. Merită să fie citat ca un soi de introducere: „Romanul *Detonarea* începe chiar din 1918, anul Marii Uniri, și se sfârșește în zilele noastre, urmărind povestea a patru generații ale unei familii, de-a lungul unui secol de transformări radicale pentru destinul României. Reprezentantul fiecărei generații are câte un mentor, o călăuză care intervine decisiv în viața lui, dar întâlnirile ce par la început providențiale se dovedesc de cele mai multe ori a fi fatale. Apar astfel nume importante ale istoriei, scriitorii, gazetarii sau politicieni, iar tabloul general este acela al unei împletiri între bune intenții și perfidie, între naivitate și ticăloșie, între idealism și cinism. Străbunicul, bunicul, tatăl și fiica, deși foarte diferiți între ei, construiesc, pe rând, câte o bucată din destinul tragic al întregii familii, care își urmează cursul decadă după decadă“.

Tot de pe coperta a patra a cărții, dintr-un text-confesiune aparținând autorului, aflăm că acesta a preferat, în locul unei posibile abordări a istoriei celor patru generații succesive sub forma unui roman frescă, de lungi dimensiuni, o expunere romanescă mai scurtă și esențializată, romanul neavând mai mult de 250 de pagini. În acest fel, ar fi urmat previziunea lui Cioran (despre care putem spune multe lucruri, dar, în niciun caz, că ar fi fost un teoretician al romanului!), potrivit căreia „vom ajunge într-o vreme când nu vom mai citi decât telegrame și rugăciuni“. Romancierul ne propune, așadar, în ce privește scriitura *Detonării*, o combinație paradoxală a celor două moduri de expresie, atât de diferite unul de altul.

Pasionat însă de înțelesurile spirituale și iubitor de ezoterisme, Dan Stanca se dovedește extrem de sensibil la două probleme care îi grupează și regroupează întreaga materie epică din roman, și anume relația omului cu destinul și implicarea ideologiilor, ca instrumente de seducție, de captare a conștiințelor, de mistificare și manipulare, în existența eroilor săi. Altfel spus, viața și destinul personajelor aduse în scenă de romancier sunt influențate și deformată deopotrivă de impactul ideologic. Să observăm că atât gândirea destinului, cât și gândirea ideologică – o prescriere, de fapt, a ceea ce ar trebui să facem – presupun lucruri aflate în afara controlului propriu, accesibile doar celor inițiați. Dacă „destinul“, așadar, este un cuvânt-cheie în roman, amestecul „mâinii destinului“ în desfășurarea evenimentelor fiind invocat mai de toate personajele principale, inclusiv de narator („Ce ți-e scris, cum se spune, nu numai că în frunte ți-e pus, dar te și târăște prin toate hârtoapele lui“), ideologiile se întrupează în mentorii sau „maestrii spirituali“ care apar, la un moment dat, în calea eroilor, străbunicul, bunicul, tatăl și fiica.

Cel mai viu, cel mai plin de substanță umană dintre aceștia este străbunicul, Marin Bolboroccea, profesor de literatură română într-un sat din Vlașca, pe meleagurile unde se născuse și Nichifor Crainic, „insul pe care-l respecta și la care ținea ca la ochii din cap“. Profesorul, om cu dragoste de

Dumnezeu și de țară, naiv, dar înflăcărat, își schimbă chiar și numele după numele „idolului“ său, devenind Nichifor Bianu. Legenda familiei va vedea în faimosul gânditor și profesor de teologie, ideolog al autohtonismului și al „statului etnocrat“, factorul declanșator al destinului nefericit al întregului clan. Nichifor Crainic, „maestru profesor la vorbe dibace“, contribuie, de altfel, la întemeierea familiei, cununându-și tizul cu o rudă mai îndepărtată („femeie insipidă“, cu nasul cât un cartof) și botezându-i fiul, Emilian. Pe de altă parte, în ce privește relația discipol-maestru, mai tânărul profesor, naționalist, crescut la sat, în valorile tradiționale ale acestuia, aderă la programul politic al lui Crainic, pentru că „are o orientare sănătoasă, îi afurisește pe străini, pe cosmopoliți, pe exhibiționiști“.

Roman „telegramatic“, după cum îl consideră autorul său, narațiunea lui Dan Stanca impune o tratare *en raccourci* a timpului istoric (realitatea narată), aici mult mai extins decât timpul narațiunii (actul narativ), care se mărginește, precum un tren de mare viteză, să oprească doar în câteva gări, cu nume mai de rezonanță. Acest tratament al timpului constituie una din marile probleme ale romanului lui Dan Stanca, roman care, din acest punct de vedere, arată ca un „du-te-vino“ temporal. În narațiunea lui Stanca, „vremea trece“ sau, cum gândește un personaj, „anii trecuseră atât de furtunos, încât nici nu mai știa bine pe ce lume e“.

Autorul găsește câteva soluții în ce privește temporalitatea, doar parțiale însă. Una dintre ele ar fi elipsa (în limbajul lui G. Genette), care înseamnă că povestea nu spune nimic despre o anumită durată de timp. Exemple de elipsă sunt numeroase și pot fi culese din întreg romanul. Astfel, referindu-ne doar la capitolul întâi, după menționarea datei de 1 decembrie 1918 (când Marin Bolboroccea „avea 19 ani și a trăit din toți răzunchii fericirea de-a vedea țara întregită“), sărim la alt reper cronologic, anul 1927 (anul morții regelui Ferdinand și a primului ministru, Ionel Brătianu), iar apoi, după alte câteva fugare consemnări de evenimente și întâmplări, se ajunge la 1947, an considerat, în economia și logica narațiunii, „hotărâtor pentru toată lumea“, căci atunci are loc procesul lui Maniu și Mihalache. Evenimente precum intrarea României în al doilea război mondial, ca și războiul în sine, se reduc, în plan epic, la abordări eliptice (sau la „telegramele“ despre care vorbește Dan Stanca). O explicație în acest sens ar fi și aceea că, suferind un grav dezechilibru nervos, ducând și la internarea într-o clinică, profesorul Nichifor Bianu, un posibil martor al frontului, este respins de la înrolarea în armată.

Printre procedeele favorite, la Dan Stanca, de comprimare narativă, dar și de creare de senzațional figurează coincidențele și, mai ales, coincidențele, cum le numește autorul însuși, „întoarse pe dos“. Astfel, Nichifor Bianu, care va sta ani buni în pușcărie, sfârșindu-și viața la scurt timp după ce iese de acolo, uitat și părăsit chiar și de unicul său fiu, e coleg de facultate, născut în același an, cu G. Călinescu, viitorul mare critic și istoric literar, merit, în cuvintele naratorului, unui „destin uluitor“. Discipol al lui Nichifor Crainic și țărănit de partid, profesorul din Vlașca nu-și simpatizează

cătuși de puțin fostul coleg, pe care îl și molestează în biroul acestuia de la facultate, pe motiv că scrisese în ziarul Națiunea, pe care îl conducea, în timpul faimosului proces din '47, un articol împotriva lui Iuliu Maniu. Incidentul, necomunicat familiei, îl aruncă în închisoare. Coincidențele, intrând și ele în categoria inexplicabilului prin mijloace raționale, abundă în proza lui Stanca. De asemenea, visele ori viziunile-premoniții care anticipează situații și întâmplări care se vor petrece într-un timp viitor al narațiunii (ceea ce retorica numește *prolepsă*, în opoziție cu *analepsa*, o trimitere înapoi a narațiunii asupra unui eveniment petrecut înainte). Cu o astfel de viziune anticipatoare se și sfârșește primul capitol al romanului, dedicat străbunicului, Nichifor Bianu. Înainte de a muri, acestuia îi apare în vis „un nor uriaș de carne, sânge și schije, în mijlocul căruia dansa o fată tânără, despletită, neafectată de urgia din jur“. Cititorul va realiza, la finalul romanului, că visul anticipa moartea sinucigașă, petrecută peste zeci de ani, a strănepotei lui Nichifor Bianu, care, într-un act terorist de inspirație islamică, detonează o bombă într-un mall bucureștean. Printre zecile de victime se va afla și propriul ei tată, Alexandru Bianu.

Δșă cum reieșea și din rezumatul romanului, schema de construcție a acestuia, bazată pe relația tânăr discipol, indecis, dezorientat, rupt de familie sau rebel / mentor cu experiența vieții, viclean, cinic, abil sau diabolic, întrupând chipurile ideologiei sub diferite măști, se repetă de la capitol la capitol. Portretul cel mai reușit din această galerie este cel al lui Silviu Brucan, pe a cărui față se observă mereu „rânjetul cinic și necruțător“. Secretarul general al ziarului Scânteia din anii '50 vede ideologia ca pe „un mod de a îmbrobodi mintea oamenilor“ ori ca pe un mijloc de a „fabrica o realitate care s-o înlocuiască pe cea adevărată“.

Într-o narațiune în care, spre final, ficțiunea istorică, sufocată de nume de lideri politici și de evenimente, din țară și de pe mapamond, este înlocuită treptat de ficțiunea senzațională, de *breaking news*, reprezentanții familiei Bianu, descendenții lui Nichifor, pierd, de la generație la generație, din substanța umană, devenind tot mai insensibili, mai deziluzionați, mai dominați de lehamite și de sentimentul zădărnici. Golirea sufletului, pe care romancierul o percepe, în genere, ca pe o maladie a individului de azi, merge mână-n mână cu degradarea familiei Bianu, care sfârșește, simbolic, într-o catastrofă. Câteva femei (Aglaia, Lenuș, mai ales), deși șterse la prima vedere, se dovedesc mai puternice, mai perspicace, mai deschise la minte decât bărbații care, la Dan Stanca, suferă, îndeobște, de devitalizare. Confesiunile soției lui Emilian, Lenuș, supraviețuitoare a celorlalți, constituie exemple pertinente de *analepsă*, de revenire înapoi, în narațiune, de la evenimentele care s-au petrecut înainte.

Prea concentrat pe idei („Eu îmi urmăresc niște idei și acestea revin de fiecare dată într-un scenariu sau altul“, declară Dan Stanca într-un recent interviu), romancierul neglijează faptul că un roman bun are nevoie, mai mult ca orice, de materie, de „carne“ epică. ■

Dan Stanca, *Detonarea*, Editura Polirom, 2018

VIATA ȘI OPERA ALEX ȘTEFĂNESCU

Foto: Eduard Enea

La 21 decembrie 2015 a murit Annie Bentoiu. Societatea românească, amnezică și indiferentă, a ignorat această pierdere. Dar a fost o mare pierdere. A dispărut unul dintre puținii martori competenți ai tragediei pe care a trăit-o România prin trecerea forțată la comunism. Annie Bentoiu știa cum se trăia în România înainte de instaurarea acestui regim. Era ea însăși un produs al civilizației românești precomuniste. Și avea educația, cultura și talentul necesare pentru a evoca lumea dispărută. Avea, de asemenea, o obiectivitate de om superior, capabil să evolueze corect, fără violențe de limbaj, grotescul stil de viață comunist. Principala sa operă, o operă memorialistică de mare întindere, intitulată eminescian *Timpul ce ni s-a dat*, oferă posibilitatea noilor generații să înțeleagă și să re trăiască tot ceea ce s-a petrecut în România în a doua jumătate a secolului douăzeci.

Numai intelectualii înzestrați cu mare sensibilitate și lipsiți de cinism au înțeles importanța acestei opere. Printre ei, actorul și muzicianul Tudor Chirilă, care și-a făcut o profesie de credință din a se pronunța tranșant, cu o sinceritate tăioasă, dar și cu un patetism nedisimulat în probleme ale vieții publice din România. Iată un text memorabil, intitulat *Mulțumesc, doamnă Annie Bentoiu*, pe care l-a postat pe blogul său în ziua de 30 iunie 2014:

„Am terminat cu lacrimi în ochi cel de-al doilea volum al doamnei Annie Bentoiu, din ciclul *Timpul ce ni s-a dat*. Eu, care am trăit prea puțin oroarea comunistă, am lacrimi în ochi. Autoarei, care a traversat această întreagă perioadă neagră a istoriei noastre, lacrimile, de cele mai multe, ori i-au fost fie interzise, fie a reușit ea să le reprime ca nefolositoare, redundante. Nu am cuvinte să exprim emoțiile prin care m-au purtat memoriile doamnei Bentoiu. Nu-mi rămâne decât să apelez la luciditate ca să încerc să exprim comandamentul pe care această operă de o importanță covârșitoare în înțelegerea prezentului nostru absurd mi l-a dictat:

1. Este o lectură obligatorie pentru generația tânără. Pentru acei dintre tineri care vor să înțeleagă ce a însemnat sistemul comunist în țara noastră.

2. Este o bucată de istorie relatată obiectiv și care ar trebui să facă obiectul programei de liceu pentru clasa a zecea. Istoria (sub formă de memorii) povestită prin filtrul unei asemenea minți nu are cum să nu genereze schimbare în mentalitățile unor copii ai căror profesori sunt ei înșiși victime (încă) ale epurării intelectuale și morale practicate cu succes de sistemul comunist.

3. Este o lectură obligatorie pentru asumarea unei adevărate și profunde condamnări a comunismului de către sufletul fiecăruia dintre noi. Această carte scrisă fără patimă, dar cu imensă durere, unește punctele nevăzute dintre trecutul și prezentul nostru atât de distorsionate moral. O carte care explică ceea ce noi, cei tineri, dar într-o destul de solidă măsură victime, putem doar să intuim, nu să și înțelegem raportat la efectele devastatoare ale anilor 1948-1959 pentru condiția noastră prezentă.

4. O lectură obligatorie pentru că este un ghid de supraviețuire într-un univers concentraționar, într-un deșert moral.

5. O lectură obligatorie pentru cei care vor să determine valoarea absolută a prieteniei și puterea indestructibilă a iubirii și speranței.

6. O lectură obligatorie pentru că (formidabil paradox) este o lecție despre libertate trăită într-un timp de neagră suferință și primărie a libertății.

Vreau să cred că după această carte sunt un om mai bun, sunt sigur că sunt mai luminat.

Mulțumesc, doamnă Annie Bentoiu!”

Annie Bentoiu (născută la 1 mai 1927, soție a compozitorului Pascal Bentoiu și mamă a sopranei Ioana Bentoiu) s-a manifestat discret ca scriitoare înainte de 1989, publicând volume de poezie și proză poetică, scrise în limba franceză, ca și traduceri în franceză ale textelor unor poeți români importanți ca Eminescu sau Arghezi. În 1969 i-a fost tipărit și un roman, scris de data aceasta de autoare în limba română, *Strada Mare*, care însă n-a avut ecou.

În anul 2000, îi apare la Editura Vitruvius extraordinarul volum de memorii *Timpul ce ni s-a dat*. Pentru un cunoscător al literaturii române, volumul este o revelație. Clarviziunea memorialistei, talentul ei literar de mare clasă și mai ales noblețea – de neîntâlnit în societatea noastră de dată recentă – a atitudinii adoptate în judecarea faptelor trecutului au ceva neerosimil. La fel de surprinzătoare au mai fost, la vremea apariției lor, doar jurnalele și evocările semnate de Jeni Acterian, Mihail Sebastian, Petre Pandrea și Ion Ioanid.

Jeni Acterian, Mihail Sebastian și Petre Pandrea au murit însă de mult, Ion Ioanid a murit și el, de mai puțină vreme, departe de România, dar Annie Bentoiu era în momentul apariției cărții contemporană cu noi și, cu puțin noroc, putea fi întâlnită pe străzile Bucureștiului. Tocmai de aceea, altitudinea intelectuală a cărții ei ne-a găsit nepregătiți și ne-a contrariat. Nu ne venea să credem că mai există cineva care și-a păstrat o gândire elevată în lumea noastră copleșită de trăiri viscerale și de prozaism.

Autoarea cărții își concentrează atenția asupra anilor 1944-1948, făcând însă și unele incursiuni în trecut, până la începutul secolului, și în „viitor”, până în vremea lui Ceaușescu. Pentru a reconstitui ce s-a întâmplat în viața ei și în istoria României în perioada 1944-1948, își recitește însemnările din agendele de adolescență (avea 17 ani în 1944 și era elevă de liceu), consultă, la Biblioteca Academiei, colecțiile ziarelor din acei ani și, mai ales, își amintește.

Spune-mi ce îți amintești, ca să-ți spun cine ești – așa ar putea fi reformulat un vechi proverb românesc, pentru a atrage atenția asupra calității actului amintirii. Numeroși contemporani ai noștri suferă de amnezie, trăind aproape exclusiv în prezent cu o dezinvoltură care la animale poate să pară inocentă și grațioasă, dar care la oameni este indecentă. Iar dacă totuși își amintesc ceva, își amintesc numai ceea ce i-a atins în mod direct, de exemplu ce alimente au cumpărat la un moment dat și la ce preț sau cine anume i-a insultat cu ani în urmă.

Annie Bentoiu are, dimpotrivă, în minte o imagine cuprinzătoare a întregii ei existențe și a secvenței de istorie căreia îi aparține. Ea și-a făcut datoria de om de a trăi în cunoștință de cauză. În raza conștiinței ei intră și o mare parte din lume, privită cu un sentiment de responsabilitate.

Annie Bentoiu despre distrugerea civilizației românești

Este vorba de vocație, dar și de educație. Chiar și la o vârstă înaintată, Annie Bentoiu își cultiva memoria, completând ceea ce știa din propria ei experiență cu ceea ce afla din cărți. Memoria ei culturală era vastă și asumată existențial, permițându-i să evoce firesc, cu un fior de emoție, și situații trăite de predecesori.

În carte, memorialista aduce în prim-plan imaginea părinților ei, făcându-le portrete sobre și expresive (tatăl ei, descendentul unei familii numeroase și prospere din Oltenița, era medic, membru marcant al P.N.Ț., pasionat de arheologie și numismatică, iar mama, o elvețiancă venită în tinerețe în România pentru a da lecții de franceză unor copii de familie bună și stabilită definitiv, în urma căsătoriei, în această țară, avea o personalitate puternică și exercita o influență benefică asupra celor din jur). Îi evocă, de asemenea, pe părinții părinților, ca și întreaga încrângătură a unui arbore genealogic viguros, dintre aceia care au dat stabilitate societății românești. Pagini emoționante, de omagiere austeră și respectuoasă, sunt consacrate profesorilor din liceu, prietenilor politici ai familiei, cunoscuților care au ajuns să însemne ceva în viața publică din România.

De fapt, Annie Bentoiu reconstituie o întreagă lume, cu stilul ei de viață, calm, de o eleganță firească. Cartea ne oferă șansa nesperată de a ne vizita propriul nostru trecut, care ne încântă și ne trezește nostalgii sfâșietoare. Este ca și cum am vizita Atlantida, știind că nu avem nici o posibilitate de-a o scoate din adâncul oceanului.

Cum se trăia în România de altădată? Annie Bentoiu ne plimbă pe străzile Bucureștiului (oraș în care familia ei avea o locuință în Piața Amzei, folosită alternativ cu reședința din Oltenița), ne arată șlepurile de pe Dunăre, ne duce la munte, ne introduce în mediul studentesc (povestind cum a devenit studentă la Drept), ne creează prilejul de a înțelege cum iubeau tinerii pe atunci (protagoniștii exemplificării fiind ea însăși și viitorul ei soț, compozitorul Pascal Bentoiu). Înainte de instaurarea comunismului, în România se trăia cu adevărat. Era viață, nu o caricatură de viață, așa cum ne-a fost nouă dat să trăim. Iată, ca la lumina unui blitz, cum arăta insignifianta Oltenița, o localitate cu 9.000 de locuitori:

„Era un orașel bogat, cu o viață tihnită; mulți dintre locuitorii săi aveau pământ în împrejurimi, în suprafețe mai mari sau mai mici. Pe străzile mărginite toate cu arbori se înșirau pe atunci case scunde și cu ziduri trainice, cu grădini înecate de vegetație și băzdate de straturi ordonate de flori; crengile merilor și caisilor înaintau de multe ori peste gard în stradă și trecătorul, uneori nevoit să se aplece, le putea culege fructele coapte ca în paradis. [...] în unele grădini, de pildă la tante Sophie sau în casa bunicului, se ridica între straturile de flori câte un «chioșc» în stil oriental, o construcție rotundă și ușoară din lemn, cu acoperiș țuguat, colonete și balustradă decupate, bănci circulare și o masă mare în mijloc unde se luau după-amiaza, pe fețe de masă albe ca laptele, cafele și dulceturi la umbră, iar seara eventual cina, cu acompaniament de greieri și brotăci.”

Frumusețea literară a textului este nepuizabilă. S-ar putea alcătui o antologie a pasajelor de neuitat din carte. Unele au o factură poetică, altele cuprind analize psihologice, descrieri ale unor scene de masă sau jocuri ale imaginației. L-aș frustra pe cititorul acestor rânduri dacă nu aș reproduce măcar unul dintre aceste pasaje:

Lucrul cel mai tulburător era să-mi închipui, noaptea, fluviul care continua să curgă fără oprire în timp ce orașul dormea liniștit. Mersul său molcom îl știam înșelător, mă cufundam cu gândul în înspăimântătoarele sale adâncuri. Masele de apă nu doar înaintau, cu cea uriașă presiune a curentului pe care o măsurasem în traversările în barcă; ele se precipitau unele peste celelalte, se prăbușeau asupra lor înșile și asta de secole la rând, într-o întunecime de neconceput. Cărau cu ele, cu mult mai multă violență decât se putea bănuși la suprafață, nu numai miriadele de pești vii, dar și toate vitele moarte, toți înecații, toate sfărâmurile de piatră și de fier pe care le aduceau răbdător la starea de pietriș, apoi de nisip. Neagră în negrul nopții, lunecarea lichidă a straturilor suprapuse de apă avea loc nu departe de casă și totuși împrejur domnea o ciudată tăcere.“

Aici nu este o simplă descriere de natură, ci și portretul interior al unei adolescente de atunci. Ce legătură există între o fată care avea asemenea trăiri și o fată de azi, incapabilă să se exprime altfel decât prin interjecții? Nici una.

De altfel, în *Timpul ce ni s-a dat*, se istorisește, succint și dramatic, tocmai cum s-a prăbușit civilizația românească, sub presiunea brutală, necruțătoare, exercitată de invadatorii sovietici în complicitate cu comuniștii din România. Annie Benteoiu analizează – mai bine decât orice „analist politic“ la modă azi – reacția inadecvată a partidelor istorice, incapabile să renunțe la orice urmă de bun-simț, asemenea adversarilor lor. În general, populația din România nu credea că se întâmplă ceea ce vedea că se întâmplă, întrucât nu avea obișnuința să ia în considerare absurdul.

Cu subtilitate filosofică, memorialista sesizează apoi esența comunismului, care este ura celor învinși în marea competiție a vieții față de învingători, ura ratărilor față de realizați. Această ură se instituționalizează, pentru prima dată în istorie. Annie Benteoiu nu se limitează la o teoretizare a aberantei situații; ea povestește cum toți oamenii de valoare în mijlocul cărora a crescut și s-a format au început să fie hăituiți numai pentru că erau de valoare. Meritele lor au devenit un blestem și pentru ei, și pentru familiile lor.

Memorialista găsește ca nimeni altcineva tonul cel mai potrivit pentru a istorisi această tragedie, dar și pentru a manifesta o anumită înțelegere, de ființă superioară, față de toți frustrații de pe Pământ, care au lansat comunismul în lume ca pe un cumplît urlet de nemulțumire, urcat din adâncul ființei lor.

În Occident, mi s-a cerut adeseori să indic o carte din care s-ar putea înțelege ce s-a întâmplat în România în timpul comunismului. De fiecare dată, am ridicat din umeri. Nu avem o asemenea carte. Nu există la noi un Pasternak, un Soljenițin, un Bulgakov, un Havel, un Kundera. *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid și *Caietul albastru* de Nicolae Balotă sunt admirabil scrise, dar se referă aproape exclusiv la condiția deținuților politici. Cum era viața de fiecare zi în „libertate“, cum au fost infirmizați sufletește oamenii, până la a deveni de nerecunoscut, cum s-a distrus sistematic civilizația românească – nu are de unde să afle un străin. Îi pot fi recomandate unele cărți – de Marin Preda, de Augustin Buzura, de Constantin Țoiu, de Dumitru Radu Popescu, de Ioan Groșan, de Paul Goma –, dar toate la un loc abia dacă îl

ajută să își reprezinte *ceva* din ceea ce a însemnat comunismul.

Citind și volumul II din *Timpul ce ni s-a dat* de Annie Benteoiu (apărut în 2006 tot la Editura Vitruviu), am înțeles însă că a apărut, în sfârșit, cartea din care se poate afla ce experiență tragică au trăit românii, după cel de-al doilea război mondial, timp de mai mult de patru decenii. Deși nu este o carte de ficțiune, așa cum mi-aș fi dorit, ci una de memorialistică pură, ea înregistrează și acele realități subtile pe care numai literatura le poate înregistra, datorită împrejurării fericite că autoarea, în afară de o conștiință atotcuprinzătoare, are și talent literar.

Acest volum II evocă perioada de după 1947 (volumul I ia considerare, după cum am văzut, anii 1944-1947), perioadă la începutul căreia familia autoarei a părăsit Bucureștiul și s-a stabilit temporar – cu o precauție politică naivă – la Oltenița, localitate din care provenea. Este un prilej pentru memorialistă să evoce un stil de viață pe care avea să-l distrugă comunismul:

„Cine liniștită era viața pe atunci, în ceasurile dinspre seară, în orașelele de provincie în care, slavă Domnului, «nu se întâmpla nimic»! Ai fi putut număra de câte ori auzai, într-un singur drum prin oraș, sunetul totodată sec și prietenos al zarurilor rostogolite pe cutia de table... Chiar înainte de a-ți arunca privirea peste gard în curtea cu pricina, sunetul ți se asocia în minte cu imaginea unei farfurioare cu dulceață și a unui pahar aburit sau a unei ceșcuțe de cafea neglijată pe margine, din cauza concentrării adânci a jucătorilor.“

Enumerarea cărților interzise, a bisericilor dărâmate, a oamenilor nevinovați întemnițați etc. nu poate lipsi, bineînțeles, dintr-un dosar al dezastrului pe care l-a reprezentat instaurarea comunismului în România. Există însă și pierderi poate mai mari, dar imposibil de evidențiat cu ajutorul documentelor de arhivă și al statisticilor, așa cum este pierderea unui *farmec al vieții*, greu de înțeles de omul de azi. Cu mijloacele unui scriitor înzestrat, Annie Benteoiu reconstituie, iată, acea bucurie calmă de a trăi, care are o valoare morală imensă, dar inseizabilă (ca bun distrus) în plan juridic.

Autoarea redescoperă o *poezie a domesticității*, care părea uitată pentru totdeauna în vacarmul și promiscuitatea blocurilor muncitorești:

„Zilele mele în acea încăpăre [este vorba de încăpărea care i-a fost rezervată într-o casă din Oltenița, după ce o mare parte din acea casă a fost rechiziționată pentru a fi folosită ca sediu al organizației tinerilor comuniști] au avut două centre de greutate. Primul a fost focul din soba de teracotă, atât de prietenos, de variat, de «uman», după anonimele calorifere de bloc bucureștene încât, de bucurie că îl găsisem ca în copilărie, am petrecut în fața lui, nemișcată, ceasuri întregi. Nu mulți dintre orașenii de astăzi mai pot experimenta fascinația flăcărilor, urmărind jocul mățos de nuanțe al arderii sau sunetul catifelat al jăratecului ce se prăbușește, moale, asupra lui însuși. Orice contemplare a unui foc stăpănit e o întoarcere a sufletului în preistorie și poate că avem nevoie de o asemenea comunicare cu trecutul, de vreme ce ne place atât de mult s-o prelungim.“

Al doilea centru de meditație a fost, în rama lui de lemn aurit, frunzoasă și grea, peisajul grigorescian care era tabloul cel mai de preț din casă și care mi-a fost repartizat în cameră fără ca eu să fi îndrăznit să-l cer. Argumentul de bun simț al părinților a fost că mijlocul cel mai sigur de a feri un tablou este să-l atârni în perete, lucru pentru care a și fost făcut. Era un peisaj relativ mic, fără oameni, fără animale; o linie în diagonală, coborând lin spre colțul din dreapta, închipuia o pantă ierboasă de un verde pal, ofilit, care trăgea spre galben; singurul element dramatic era coroana ușor răvășită a unui pom singuratic, vizibil în luptă cu destinul de vreme

Annie Benteoiu

ce era izolat în bătaia vântului, ars de soare și părănd a simți cum îi fuge pământul de sub rădăcini într-o lentă, foarte lentă alunecare.“

Tânăra, pe atunci studentă, are prilejul (nedorit) să asculte, nevăzută, luările de cuvânt la o ședință UTC care are loc în propria ei casă părintească. Este prima ei întâlnire cu o lume absurdă și înspăimântătoare, imposibil de înțeles cu ajutorul logicii și al bunului-simț:

„Masa prezidiului era așezată, se vede, chiar dincolo de ușă; cei care conduceau desfășurarea ședinței vorbeau clar și răspătat, așa încât, în picioare în micul hol întunecat, puteam să nu pierd nici un cuvânt. Prima oară am fost izbită ca de niște palme în obraz de violența și ura care răzbăteau din acele cuvântări. «Foștii exploatatori» între care simțeam bine că ne aflam și noi (deși nu am auzit niciodată nume proprii) erau zugrăviți în culori atât de hidoase, intensitatea urii de clasă era atât de mare și părea atât de sinceră încât m-am îngrozit. Existase oare ea dintotdeauna și doar noi trăisem inconștient, orbește, fără să-i bănuim adâncimea? Respectul și afecțiunea cu care fuseseră înconjurată părinții mei să nu fi fost decât ipocrizie slugarnică? Cine era de vină pentru toate acestea? Două generații ale unei familii de localnici harnici munciseră câte o viață întregă ca să-i aducă pe tata și pe frații lui la situația pe care o aveau; el învășase și practicasese medicina ani de-a rândul printre foștii lui tovarăși de joacă, ridicase niște clădiri, administrase județul, încercase să facă bine, dar, desigur, felul său de viață evoluase, eleganța lui naturală, umorul discret și gesturile afabile nu mai erau ale unui provincial – și ce era cu asta? Trebuia să rămânem cu toții în stadiul în care ne născusem, nu ne era îngăduit să creștem, să căpătăm o cultură și o imagine mai complexă despre lume, trebuia oare să ne ascundem progresele, ce anume ar fi trebuit să facem ca să fim *ierțați*?“

Δ Aceste întrebări simple sunt zguduitoare. Memorialista nu își dramatizează existența, nu face caz de superioritatea ei intelectuală. Pur și simplu povestește și întreabă. Ea nu vrea să convingă pe cineva de ceva. Obiectivitatea (nu rece, ci plină de bunăvoință față de semenii) pe care o practică este impresionantă. Chiar și când povestește ce au însemnat pentru ea dragostea, maternitatea și moartea celor dragi, păstrează aceeași detașare. Cartea sa este un „raport către El Greco“, de genul celui imaginat de Kazantzakis. ■

NOTĂ. Editura Humanitas a reluat ambele volume de memorii într-o ediție elegantă: *Timpul ce ni s-a dat, I. Memorii 1944-1947* (2007) și *Timpul ce ni s-a dat, II. Memorii 1947-1959* (2009). Sunt volume care au consacrat o mare scriitoare și o conștiință.

Pascal Benteoiu și Ioana Benteoiu

Arbore falnic, un bănuț

Arbore falnic, bănuț prin care numai lumina pătrunde ticălos, zice îngerul, apoi se bate cu mâna la gură
Dumnezeu vede pruncul planetar după care de muritori se apropie și-i îndură.

Doamne, zice pruncul împovărat de izbânzi
te întâmpin de nu mă mai crezi cu toate vertebrele, peștii pe care-i chemi
la masa cea mare pe care doar tu o mai vezi.

Căci el este pruncul, dă la toți socoteală
el cel pribeag și atât de nedemn să așezi un regat lângă același coral pe care cu așchii din bănuții lui îl rechemi.

Arma de frunze

Numără pruncul urna, doar patru captivi lenevesc lângă arma ce crește cu încă două cartușe
să-l lași, zice pruncul, e un trup orfan de ramuri
el cântă, lasă-l să se usuce.

Nu vezi, pretutindeni cântă o pasăre ea strigă, doar atât ne-a rămas să-i smulgă pe tatăl și mama mea din beznă
unde s-au stins fără glas.

Apar stele, izvor vital peste aștri bate în clopote o mare de ape atât oare unde-i pruncul întrebi îngerul tău dintre ceruri
pe care-l îmbrățișezi și-l săruți...

Miresme aurii

Părul prințesei miresme de pulberi aurii aruncă spre oceanul de robi așteptând valul pământul ingenuchează în fața ei chiar și atunci când vulturii dansează la ferestrele sângelui
oglinzi, în spatele lor reptile respiră tot aerul, insule pe care le-am învățat apar din nou grote, liane lugubre, pe moment îngerul iluminează

viețuitoare înspăimântate și peștii-sirenă
alungați acum își aruncă toți colții.

Alarma miresmelor

Chiar e primăvară un porumbel cântă
mi-a îndoit creionul cu care admiram fereastra iernii
ce bucurie, se aude cum cântă viața în prunci
bate sângele lor în muguri scut, doar crinii sunau alarma miresmelor.

Valea plângerii

Doar un cocon a ieșit oare de ce răbufnește îngerul?
în ieslea prăbușită rămâi tu miel abandonat pe o frunză blândă aprig cresc mugurii râului roșu încărcat de metale necunoscute
coconul simte cum umbra-i acoperă arborii carbonizați până izbucnesc râuri roșii în pădurea de sticlă
se-ndreaptă apoi spre culcușul soarelui să descopere fața adevărată a luminii acolo unde nu-i lavă și nici vulcani doar o vale imensă pe care stau așezați îngerii
cântă la diferite instrumente, fiecare o altă melodie
cor halucinant de simți cum se clatină universul numai că deodată izbucnesc într-un zbor fără de aripi milioane de porumbei au chipuri de îngeri și cântă din fiecare pană
ca un râu ce devine roșu de penele zburânde să aducă lumina.

Iatagan peste flori

Se aude totul mai mult iataganul cum cade
păsări se ascund e atâta liniște în muguri
aștept glasul pruncului meu planetar castelul de frunze să-l îngroape.

(poezii din volumul
Valea plângerii, în curs de apariție)

inimi la capătul coridorului

cu mâinile tale deschizi toate ușile, degetele tale ating prin mine câmpurile din mijlocul orașelor pe care caii rămân dezlegați, cercuri de aburi înfipite direct în nisip

asta este o altă bătălie pe care doar tu poți să o duci

eu am obosit, zilele sunt din ce în ce mai grele

respiri încet, prin fața ochilor noștri trec toți cei care au murit pentru libertate

orașul se deschide în fața lor ca un câmp uriaș pe care se luptă încă

acesta este orizontul nostru plin de sensibilități prin care timpul trece din ce în ce mai repede
acesta este orașul pe care îl iubești, în care naști copii liberi

fără regrete

încet, totul devine din ce în ce mai clar,
te revolți pentru iubire, o libertate continuă,
un univers al fluturilor colorați peste pereții uzi ai unei străzi cu case.

limite selective

mai ții mințe șoaptele prin care întunericul făcea spații între noi și străzile se transformaseră în ape uriașe care înghițeau gleznelor goale pentru câteva secunde

nu mă uit decât în față

treptele din piatră coboară și urcă într-un ritm care dă peste cap lumea,
alți oameni, aceleași statui

flori înșirate în biserici,
în stânga și dreapta și foarte multă durere trecând în toate direcțiile prin viețile noastre
până spre seară sau dimineață atunci când la o masă mare cu multă sau foarte puțină lume se va pune punct și tot ce am greșit fiecare dintre noi o să fie un lung șir de așteptări

și o să fie cald și apoi frig și toate câte sunt se vor face pământ iar noi nu o să mergem împreună, vom pleca pe rând.

tristețe

tristețea mea este înfășurată într-un fel de frică,
șervețele în care împachetezi sufletul direct,
așa cum peste râurile din trecut pui haine albe

prin ele sângele remușcărilor tâșnește brusc,
fără să respire până ce trage prima gură de aer și firile lumii de azi au gheare, respiră apoi sacadat

și felul tău de a fi se transformă în sentimente din ce în ce mai puternice,
uneori le împătorești,
fără pată,
fără dungă,
fără urme

paturi așezate direct pe pământ, o înșiruire ca într-o cascadă încet, încet, aceste trăsături devin tot mai vii

ca într-o zi în care după ce uiți tot, răzi cu gura până la urechi.

scurt cântec rupt

nu ai riduri,
dar ai pielea foarte ciudată ca o închisoare în care nu se visează niciodată,
dar se vorbește frumos,
din ce în ce mai frumos
eu nu mă pot întoarce în mine

Pentru ce merg lucrurile așa

Îl striga „63“

În 2013, Doina îl striga „63“. Interesant, a ajuns de atunci un număr. Număr al poticnelilor lui. A mai observat, totodată, că nu s-a insistat suficient asupra caracterului traumatizant al propriilor frustrări. Cu ce s-a ales după o viață de om? Nici măcar nu e în stare să exprime bine ceea ce gândește. Motiv în plus să se blameze, să se disprețuiască, depresiv – cursul său de apă i s-a dus cu totul la fund, efortul izolat de a rămâne la suprafață a fost sortit eșecului: cu ce se poate lăuda totuși? Dar de ce trebuie să se laude? În fiecare fază a dezvoltării nu i s-a adăugat, ci i s-a luat, are impresia. Dintotdeauna nu a făcut decât să se învârtă în jurul unui ax. În ce mișcare universală e inclus de fapt? O mișcare produsă prin căderea unei greutăți. Că n-a fost zi în care să nu aibă o greutate pe suflet, nimic nu l-a îndreptățit să facă mai mult decât a făcut sau i s-a dat voie să facă. Mai exact, n-a reușit să facă nimic deosebit: a fost măsurat, urmărit, socotit, împărțit – și degeaba, manifestul nefericirii lui a murit în anonim, n-a deschis nici o ușă de aur și nici n-a avut chef să se răspândească singur. Traiește într-un delir liric, liniștit. Cel din el, căruia i se închină, e interesat doar să câștige timp.

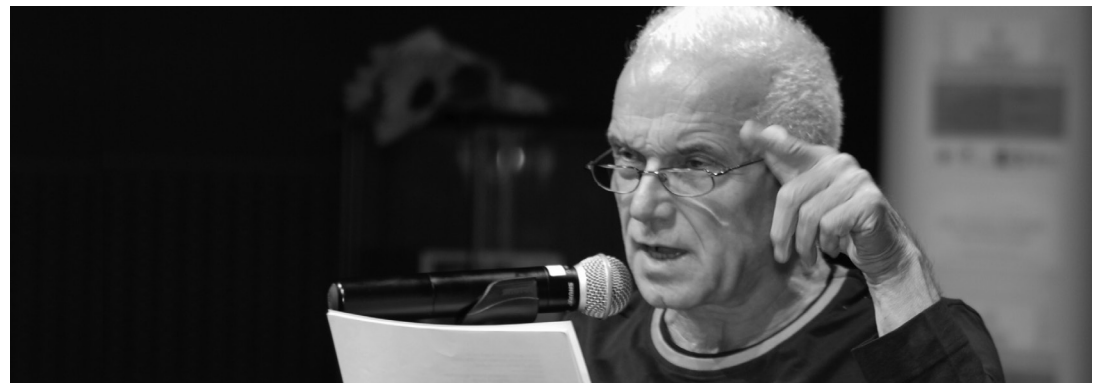
Nimic nu e al lui

Traiește ca apucatul, nu mai primește nici un semnal, băjbăie după ieșire, la vârsta lui la ce-i mai trebuie să stea pe aici? Nu

găsește odată ce caută, o tot ia pe căi ocolite, pe unde nu l-a purtat raționamentul? S-a rătăcit prin această pădure a lucrurilor inutile, înmulțite în timp. A părăsit atâtea dintre cele începute și i-a încremenit de atâtea ori sufletul... S-a întâlnit și cu acea creatură mare, cenușie, care s-a ridicat de pe un câmp din apropiere și s-a înălțat precum un elicopter, rotindu-se deasupra lui — avea ochii mari, rotunzi, strălucitori și roșii, avea legătură cu strămoșii? L-a hipnotizat? „Era ceva ca un om cu aripi, s-a năpustit cam de la înălțimea vârfului copacilor“. Gata, l-a auzit strigându-i, puterea ta e acum a mea. Și l-a făcut să se întindă pe pământ: – Gata, dormi... Ce duhoare! Ce lighioană... Din acea zi a început să decadă, rar îndrăznind să mai iasă din bârlogurile lui întunecate. Știe că-și e propriul dușman, în principal, dar nu știe care e cauza. A intrat într-o nouă etapă a dezordinii și caută o ieșire, cu spaima întipărită pe chip. Mai bine să nu mai spună nimic – prin mila pe care o inspiră. De fapt, el cere duioșie, luându-și un nou avânt. E mândru că nimic nu e al lui, în definitiv, motiv să se simtă în continuare vrednic, liber să se ia în derâdere.

Pentru ce merg lucrurile așa

Am rămas în urmă cu toate, „23 de ani am locuit departe de tine“ – se arată singur cu degetul în oglinda bălții în care a călcat. Departe de mine,

continuă: bănuind că mâine seară ar putea muri... Plouă în fiecare zi,

când apare soarele, iese din casă să se vadă pe dinlăuntru în noul loc, se așteaptă la o creștere serioasă a sensibilității de când s-a mutat. E convins că e și o creștere a temperaturii fondului cosmic la mijloc... Ieșeau toate din străfundul cărnurilor? Păreau pe punctul să se prăbușească toate și brusc s-a schimbat perspectiva. Își reproșează că a trăit cu ură, cărciumarii de sub apartamentul lui din Piața Unirii l-au distrus psihic, l-au gătit, l-au ars, ajunsese să trăiască de pe urma morții lui, în fiecare noapte gândindu-se la ce e mai rău, totul fiind permis... Acum

strălucește din ce în ce mai puțin. De fapt, ce-ar trebui să mai descopere? Aude din adâncul inimii: Nu te teme, mergi înainte! Întreabă: „Pentru ce merg lucrurile așa – și nu altfel?“ Merge de sus în jos, pe o alee îngustă, numai creier. Ce zi plăcută...

Nu gândește destul

Caută subterfugii, e la mintea cocoșului: la capătul tunelului de lumină e întunericul, s-a pierdut printre rețelele de impulsuri nervoase, degeaba și-a făcut mai accesibile anumite cărări, realizând lanțuri de reacții. Nu se regăsește, să iasă din starea de sfârșit de lume, cât mai are el de trăit? Un pic. Va lăsa un gol în urmă sau va umple un gol lăsat lui dinainte. E vreun lucru care să nu fie dotat cu o rațiune de moment și să i-o ia înainte? Ieșit în față, cu tot felul de exalații umede, care devin focare și strălucesc. Natural, se învârte și se înclină, suferă,

caută subterfugii, cum să-și mai distragă atenția?

Din când în când în când descoperă partea frumoasă a firii lui, „coeziunea fiindu-i asigurată prin ură și iubire“ – e atât de greu de înțeles? Vorbește de alternanță și de discordanță, știe că se tot multiplică și că nu gândește destul, își e când vrăjmaș, când prieten, „ba se aprinde din focul iadului, ba se stinge“, n-are idee dacă e un capriciu sau un plan bine ticluit. Are zile când chiar crede că e o îngrămădire de foc ușor de stins – norocul lui cu exalația care se desprinde de pe pământ și-i amână uitarea, crescându-i

gradul de irațional. E complicat. Devine incoerent. O

mângâie pe păr: Iubire, ești atât de ascunsă! Până ce ea izbucnește: Cum ți-a putut trece măcar prin minte că așa avea pe altcineva? Zău dacă mai înțeleg din toată povestea asta ceva. Atâta ură. Nu-i nimic... Își calcă pe inimă, se lasă condus în dormitor, lustra de cristal era aprinsă, ce va mai urma? Are vreo importanță ce va urma cu adevărat? Vreun

rest? „Nici mintea nu e la locul ei, ci e sărită“.

Însetat, rău

Nemângâiat. Amețit de fumul tras în piept, în lipsa țigărilor, fum al frunzelor arse, frunze măturate toamna, tușește zgomotos și împarte covrigi căminilor vagabonzi întâlniți, înjurând, câinii îl refuză: că-i e urât și de ce-i găsește pe orășeni să facă pe drum curățenie tocmai acum, când trece el,

abia eliberat de la poliție, din arest, însetat, rău, după

o beție cruntă, unde a văzut timpane sparte, urechi umflate, ochi însângețați, mâini rupte și picioare învinate de lovituri, „uite, bă, la asta, are două sexe“, normal, s-a enervat, că a văzut negru, a împărțit pumni și picioare la întâmplare... Îl înecă fumul, îi e sete, o sete nebună, cui să-i dea la cap acuma, să-i bea inima, mângâietorile?

Spirit ostil

Învins cum ești de vrednicie, uite ce e: cireada de vaci grase nu e a ta și nici poiențele înflorite. Nici puntea de lemn de peste pârâul învolburat, nici măcar corcodușele nu sunt ale tale. Auzi, stârpitură?

Îi strânge și mai tare beregata. În amintirea înșelăciunii.

Ale tale sunt doar cele ce zac pe fundul mării, atât. Plus vrajba și tăciunii aprinși ai geloziei.

Ale lui: pocite și scâlâmb. Ale celui care poartă masca înspăimântătoare a unui zeu. Ce zeu? Un gunoi,

ca tine. Uite ce e: suportă-ne așa cum suntem, că nu noi am organizat lașitatea asta colectivă, ci tu, care scrii. Tu, conceput într-un spirit ostil, mai mult sau mai puțin mărturisit, care curgi și te schimbi odată cu timpul...

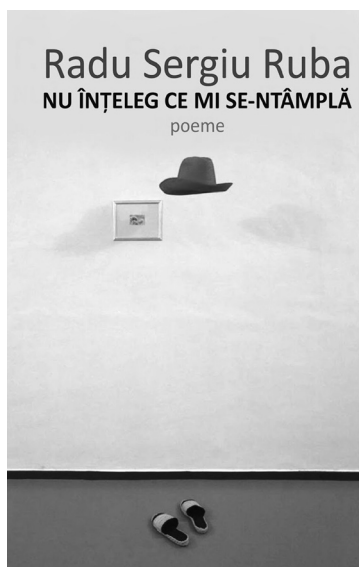

Poetul la limită

DAN
STANCA

Un foarte bun volum de poeme – mă feresc să spun excepțional – ne oferă Radu Sergiu Ruba, volum apărut la editura Charmides, dar dezavantajat de un titlu total neinspirat: *Nu înțeleg ce mi se-ntâmplă*. Eu nu pot să înțeleg cum de autorul, poet și prozator de valoare, nu a ales o altă variantă și s-a mulțumit cu acest enunț banal. Dar, din fericire, pălăria aceasta, dacă o dă jos, dezvăluie un creștet semeț, învolburat, măturie a unei poezii autentice, care fuge de calofilie, de înfrumusețarea parazitara și ne oferă ceea ce întotdeauna adevărații scriitori au dorit: *le cœur mis à nu...* Sufletul dezgolit al poetului ne atrage atenția chiar de la început. „Uite-l acolo, am dat în el cu pietre, l-am împroșcat cu bălegar, dar tot nu l-am clintit din loc... Îl văd uneori așa ca acum, pe la apusul soarelui... oi fi chiar eu...” Miza aceasta de-a te vedea pe tine în afara ta mi se pare esențială. Eu nu sunt eu, ci, locuit de altcineva, mă zbat să-mi recuperez identitatea. Tot volumul exprimă de altminteri o criză a eului, un război al sufletului cu sine, de fapt, ca să filosofez, o dispută între eu și sine. Sinea este ceea ce vrea poetul să obțină și de aceea întinde limitele și ligamentele cât poate. De mult nu am mai citit o poezie atât de încordată, realizată cu mijloace austere, cam în maniera lui Char sau Michaux, dar, în pofida simplității, clocotind ca un cazan sub care ard zeci de stânjeni.

Radu Sergiu Ruba a avut parte de un destin special. Nevăzător, el și-a ascuțit cât a putut celelalte simțuri. Nu s-a cruțat și a sfredelit nevăzutul, întrucât câmpul vizual îi era inaccesibil. Nu a vrut să se martirizeze și a arătat mereu o seninătate care nu pleacă doar din bun-simț, ci și dintr-o atitudine stoică. Se știe, stoicii au fost acei filosofi care au pledat pentru virtuțile deziluzionării și ale lecuirii de fantasmă. Radu Ruba este la rândul lui un adversar al iluziilor deșarte. *Poetul înnebunind*, o poezie lungă, funcționează ca un fel de navă-amiral în toată construcția cărții. Volumul acesta, despre care nu am habar dacă va fi luat în seamă așa cum ar merita, are de fapt două fețe. Este fața, cum am spus, a simplității și a minimalismului. Dar aceasta este doar aparență. Jupuiind ca într-un palimpsest, ajungem la fața a doua care impune mize maxime. Cartea lui Radu are în mod cert o dimensiune spirituală și depășește cu mult nivelul artizanal, al jocurilor de cuvinte și al tuturor celorlalte trucuri postmoderne. Îmi dă prin minte că poate în mod

intenționat i-a dat un titlu prost ca să ne inducă în eroare. Pare să ne spună: „Mă credeți un jucător oarecare, dar sub straietele mele burlești zace fiara care-i sfășie pe netrebni...” Senzația de atrocitate și de cruzime cum numai entitățile superioare o pot arăta te însoțește pe tot parcursul lecturii. Poetul a trăit în comunism și știe din proprie experiență ce dure erau orele de reeducare. Bunăoară, dialogul dintre eul său și milițian sau învățătoare nu are milă în a dezvălui acele vremuri. Poate doar în *De ce fierbe copilul care în mămăligă*, carte semnată de Aglaya Veteranyi am mai întâlnit asemenea pagini nemiloase. „Adevărata mea iubire din fața râurilor de cuvinte se dă ușor la o parte, lăsându-le să treacă și să suie muntele în șir indian, cu poverile lor nevăzute...” Am ales la întâmplare aceste versuri pentru a evidenția, să zic, și caracterul de mizericordie al cărții. Pielea jupuită lasă la vedere o inimă care pulsează și înglobează în ritmurile ei toată pasiunea omului. Poetul, cum am spus, merge la limită, fiindcă știe că poate face limita transparentă. Pur și simplu, vedem prin versurile lui Radu Sergiu Ruba. Cuvintele lui nu sunt opace, dense, imanente. Există în carte un dor pentru transcendenta, care, chiar dacă nu e exprimat în mod ortodox, prin răsucirile sale pune în evidență splendoarea de nenumit. Iubirea nu este pentru poet ceva minor, sentimental, ci o veritabilă probă existențială. Cei doi merg „pe muchia abisului” și calcă valurile „spumă după spumă, cu umbrele căzându-le în golul dintre ele”. E vorba, desigur, despre un fel de exercițiu ascetic purificator, care esențializează sentimentele. Cam așa e toată cartea. La un moment dat, de la sine înțeles, obosești. Lectura aceasta nu se poate face la repezeală, ci administrată cu pipeta sau ingerată linguriță cu linguriță. Nu o înfuleci, nu o dai pe gât. Până la urmă, ne și învățăm cum să citim. Nu doar cartea asta, ci orice carte din lume. Acela căruia ochii îi fug pe pagină nu e un cititor bun. Doar celălalt, înzestrat cu răbdare, ajunge la noduri și, cu grijă, le dezleagă. Am încercat și eu să dezleg o carte simplă și dificilă. În spatele paginii se află însă autorul care nu se lasă ușor ghicit. El știe bine ce se întâmplă, noi nu știm pe ce lume ne aflăm... Dar asta-i o altă poveste... Oricum, poezia pe aceste meleaguri nu a murit... ■

P A U L
A R E T Z U

Odihna cititorului la umbra reconfortantă a criticului

Al patrulea volum de critică literară al Simonei-Grazia Dima, *Copac în cetate. Eseuri și comentarii critice* (Editura Academiei Române, București, 2017, cu prezentări pe coperte de Mircea Martin și Cornel Ungureanu), menține idei, enunțate încă din primul volum, de călătorie prin *labirintul fără minotaur* al literaturii, de lectură cu funcție purificatoare. Textele au în atenție, deopotrivă, scriitorii români și străini de o mare diversitate (poeti, prozatori, esești).

Prima secțiune le este consacrată scriitorilor de limbă română. Astfel, într-un comentariu la antologia realizată de Cătălin Cioabă, *Mărturii despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani*, este contestată, cu justificare, opinia, devenită un stereotip, că Eminescu a fost transformat într-un mit, golit de esență, îmbalsămat în citate hiperbolizatoare. În general, hermeneutica de text este dinamizată de cercetătoare prin implicarea unor evenimente biografice, prin portrete expresive, prin numeroase conexiuni culturale. Când se ocupă de interviul (filmă) pe care Gabriel Liiceanu l-a obținut de la Emil Cioran, Simona-Grazia Dima se dovedește o foarte atentă observatoare.

În alt eseu, evocarea Amitei Bhowe dă prilej cercetătoarei să facă incursiuni în cultura orientalistă și să evidențieze contribuția specială pe care indianca a avut-o în identificarea relațiilor dintre opera lui Eminescu și filosofia orientală. Interesant este, cu o anume vehemență, textul dedicat lui S. Damian, critic înzestrat, dar cu grave concesii politice în perioada proletcultistă. De regulă, eseista găsește situații conflictuale pe care le soluționează în domeniul ideilor. Așa se întâmplă și în articolul dedicat unei cărți a lui H.R. Patapievic despre Ioan Petru Culianu, care gândea existența ca pe o consecință magică a jocurilor minții, ca pe o lume creată de gândire.

Pentru a ilustra universul bacovian, monocord, lănced, pauper, depresiv, eseista face apel la impresia pe care o are atunci când vizitează casa memorială a poetului. Comentând, în continuare, un volum de poezii al lui Gheorghe Grigurcu, sunt numite trăsături caracteristice ale liricii acestuia, precum esențializarea, rafinamentul, un univers simplu, cumulativ, deschizând, uneori, orizonturi ludice. Alt text, plin de afectivitate, îl are ca protagonist pe Ion Pop. Poezia acestuia este etichetată drept profund existențială, rafinat livrescă, deschisă către un dialog al împărțirii. Lirica lui Gabriel Chifu este „bogată în straturi semnificative, densă, profund sugestivă și neliniștitoare”, manifestându-se ca o vigilentă confruntare între conștiința transcendentă și realitatea disolută, căutând armonia pierdută.

Pe terenul său preferat se vedește a fi autoarea (inițiată în filosofia orientală), atunci când comentează romanul

Henriettei Yvonne Stahl, *Pontiful*. Este prezentată o experiență ezoterică, de inițiere și iluminare, urmărită în dimensiuni multiple.

Compartimentul dedicat literaturii străine are câteva situații ambivalente, cu texte scrise de străini despre personalități românești sau de români despre străini. Astfel este studiul canadianului Jacques Bouchard, *Nicolae Mavrocordat. Domn și cărturar al Iluminismului timpuriu (1680-1730)*. O situație de același fel o reprezintă monografia scrisă de Nestor Camariano, reputat neocelenist, naturalizat în România, avându-l în atenție pe Athanasios Hristopoulos, poet, lingvist, dramaturg.

Dan Cristea, în *Versiune și subversiune*, tratează eul autobiografic, împreună cu multiplele implicații pe care acesta le angajează. Urmărind evoluția acestei specii, în perioade diferite, la Benjamin Franklin, Henry Adams și Michel Leiris, autorul demonstrează valențele ei literare, reflectând mentalități, vizând relația dintre viața subiectivă și cea exterioară.

Realismul magic sud-american a schimbat enorm literatura lumii. Rodica Grigore relevă sursele acestei modalități și urmărește fenomenul în operele câtorva scriitori.

Urmează un text detaliat despre eseurile lui T.S. Eliot, altul despre al-Hallāğ, poet persan, convertit la creștinism și martirizat, ori despre William Ross, poet de limbă galeză. Konstantinos P. Kavafis resuscită în poezia sa, într-un fel, *amurgul zeilor*, Jorge Luis Borges scrie o poezie culturală, încărcată cu simboluri, ritualizată, englezul Alan Brownjohn oferă o imagine personală a unei lumi cu ineputabile resurse lirice.

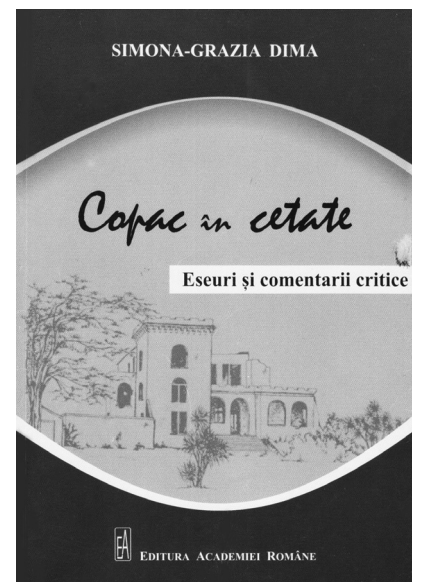
Sumarul este completat cu scriitori mai recent, poetul Antonio Della Rocca, autorul englez născut în Ungaria George Szirtes, poetul și prozatorul Peter Ackroyd.

În alt plan, este prezentat jurnalul celebrului pictor Eugène Delacroix, romanul *Chipuri ascunse* al lui Salvador Dali, precum și *Romanul epistolar* semnat de Rainer Maria Rilke, Marina Țvetaieva și Boris Pasternak. Un portret consistent îl are ca protagonist pe James Joyce, în perioada exilului de la Trieste.

Mai sunt prezenți în volum grecul Yorgos Seferis, premiat Nobel, prozatoarea americană Francine Prose, prozatorul israelian Amos Oz.

În fine, avem o nouă evocare a lui Ioan Petru Culianu.

Imaginea unui critic literar este dată de autorii selectați, dar mai ales de metoda și stilul pe care le aplică. Cartea Simonei-Grazia Dima demonstrează, pe lângă acuitate analitică și probitate deontologică, capacitatea specială de a capta atenția cititorilor, realizând o empatizare deplină cu actanții săi. ■

SCAN

Poeme

(1) zdrențe în loc de stele – bizare silabe ce-mi mângâie drumul cu rugă • zuluși de sticlă în cerul de zâmbete • aproape de tine însuși – plămânilor zborului cu care-ți schimbi întru chiparea • aripa cu care te gândești altul • palele albastrului – prea întâmplătoare pentru o poveste • sub pleoapele zborului – ce privire se ascunde • sub măiastra fereastră • ce pânze de orbire ning prin decorul nopții – al morții • medităndu-și umbra • gura neagră glăsuiește alb – suflă oglinzi și ghețuri • mâna neagră deschide ferestre vrăjite – bea cu degetele amprente înălțimilor • moarta fermecată plătește cu-o rază ultima ei trecere • scoate de sub piele o cămașă neagră – stranie barcă de zdrențe în care plânge •

(2) somnul de alge și visele de curcubeie ale păunilor • caleidoscopul de sub ochii mei închiși • caverne de întuneric – unde, traversând membrane versicolore, încet dispar • scrisul oniric e un șarpe bătrân cu multe labirinturi presărate printre șoaptele solzilor • eternități furtive în scorburile valurilor • în stranii codri ai oceanului • timpul mi-a decolorat așteptarea • zidurile stau între oglinzile împărțite – ca niște lungi zăbave aproape știute • mestec filamentul secunde – mestec lunga ei amânare cenușie de parcă mi-aș scutura pașii pe o potecă prăfoasă • de parcă un străin – altul decât mine – ar parcurge exilul pe care indiferența mea-l vomită • deșertul exodului în care-am crescut de când am devenit un popor • umbra de melancolie ce mi-a înlocuit buzele • desigur, după cutremur – numai molozul ochilor din cifre prealabil anunțate • singurătăți publicitare între norul atomic și iarba arsă • și sufletul meu după o pădure de gratii – încă aici, deși complet jupuit de clipe •

(3) mâinile mele ca niște cupe cu sângele stins • cu marea plină de silabe – mângându-mi precum o dansatoare cu magia timidă buzele • cu îmbrățișarea întunecată a rugăciunilor pline de ciorchini – pentru mine, străinul, darul de lapte al nopților • moartea mea a vomitat pământul – umplându-se de foc și strălucire • beau vidului cântecul lui de tăcere • cântecul de tăcere al infinitului cu voci absente • beau vidului ecourile oarbe • și înot prin depărtările lui cu întâmpinări rarefiate – decolorându-mă – decolorându-mă •

(4) citesc destine evanescente în măruntaiele fluturilor • coșmar adâncit de labirinturile lui minerale • o literă – n-o recunosc • o lumină – nu pot s-o văd • mi-am uitat ochii printre toate lucruri ilizibile • poate lamele crude ale orizontului • și sănii nopții în care cred • vână – la fereastră eu singur • mort în sarcofag de oglindă • cu insula printre atâtea posibilități de deschidere – și-atâta limpede înșelăciune • ah! am să arunc și am să arunc noi și noi spirale în aer – până am să descopăr alte înălțimi decât cele convenționale și plafonate ale cerului • am să mă descopăr barcă alunecată din alb • poveste între buze de drum • pulbere de evanescență în somn de secunde • atmosferă plină de gume albastre • poate o inimă – da! – silabisind obscur algele mării • poate un far al orelor dispărute – ori un foșnet al frunzișurilor somnului • migrenă dizolvată-n absențele lunii – sau neant mascat de nori de transparență •

(5) acordeonul inimii mi s-a sfâșiat – și muzica lui de sânge mi-a tășnit din degete și din gură • fereastra s-a destrămat – inundată de rază • mesteacănul citește cu var bilele ochilor • prea multă făină pe-asfaltul lins de ploaie – între felinarele oportuniste și fantomele stelelor • și dacă m-aș masturba între doi jean-valjeani sodomizați – cu godmișei-n erecție... • numai negații strivite în acest zero cu coloane • creierul cu ceas al drumului măsoară violurile forestiere • sau poate totuși orele ca niște coconi de brad – cad pe potecile cu căruntețea roșcată • crezând că pământul și-a mângâit pleoapele cu amurg •

(6) poate doar un flaut lacrimând – sau o lunetă atât de oarbă încât prin tunelul ei întunecat – corabia se scufundă • un cuvânt mi s-a rătăcit între degete – sau iarba aceasta cu sensuri încalcite • un suflu rănit ca o pasăre preschimbată-n oglindă • e poate narcis – sau poate orbul oedip – ce prin orbitoare orbite s-a pierdut prin culoarele labirintului • sau poate straniu ezitantul tezeu – preschimbatu-și sabia în minotaur și-apoi înjunghiindu-se cu adâncurile unei mări îndepărtate • sub pojghița paginii ce altă tăcere se ascunde • pășunea neagră a infernului – cu o iarbă înaltă cât omul – poartă valuri de cirezi rășinoase • ce varsă un lapte adânc hrănitor în uitare – în abisală reamintire • și corabia amurgului cu mirajele-i reci de frunze ofilite • și străinul atât de absent din landele neștiutului – unde doar o personificare a femeii își mai părguie neculeasă senzualitatea • ceva rămâne poate ca o umbră în urmă • sau poate chiar umbra agățată de nerăbdare și spini • ori poate iarși flautul urmărit până la persecuție de lacrimi • luneta cu bezna tunelului ei nesfârșit de orb • da, mirajul rece al amurgului • seringile labirintului nopții • și depărtarea – cu străinul ei rătăcit •

(din ciclul inedit *Zdrențe*)

Sculptură de Ion Iancuț

Corăbii de hârtie

lumina curge ca un râu de miere
aflat la ultima hemoragie aștept
un cititor care îmi cere
să-i împrumut corăbii de hârtie

prin geamul de la stradă sfinți de cretă
intră-n bibliotecă să citească
poemul scris cu pana de egretă
pe vecele pierdute-n mări de iască

se face-n echinoctiu de amiază
desculță moartea umblă-n calendare
un bibliotecar târziu visează
corăbii de hârtie călătore

el vă așteaptă-n cer la o lectură
purtând sub braț ceasloavele promise
acolo nu există corectură
cuvintele au venele deschise

Epistolă către
celălalt tărâm

poetului Mircea Brăilița

îți scriu acest poem cu-ntârziere
probabil că ți-l voi citi chiar eu
adânc mi-ai scris și tu despre durere
cu vechi cerneluri de la Dumnezeu

la noi e bătrânețe și amiază
Stixul se scurge negreșit în gol
câinii cu multe capete de pază
dau malului din răsărit ocol

ai dat bănușul te-ai suit în luntre
dar vezi că dealul morții n-are timp
restul e mărunt și de amănunte
ce nu au înțelesuri în Olimp

sper că nu te-a mușcat vreun cerber
frate
pe când erai cu mâinile pe piept
îți scriu acest poem cu răutate
netipărit în sânge și nedrept

Herghelia iluziilor

de unde vin pe clape de pian
caii fără stăpân și fără ham
cei alungați din lume și din cânt
fără copite fără de pământ

ei vin din aer și plutesc în cer
iar hamul lor se pierde în mister
și se hrănesc cu stele și cu iască
din pânza-n care-ncearcă să se nască

Bocet

înainte de plecare
sufletul se face floare
și nevasta bocitoare

înainte de plecare
zânele își fac cărare
și-ți scot sufletul la soare

înainte de plecare
moartea este fată mare
și te leagă la picioare

înainte de plecare
e un fel de sărbătoare
și se-nchină-n cer pahare

nu e simplu când se moare
și când focul cu ardoare
arde-n muc de lumânare

dar ai dreptul la iertare
și nimic nu te mai doare
e un fel de sărbătoare

Autoportret

desenez în oglindă
chipul pe care nu vreau să-l mai văd
în timp ce visez îngerii martori
la acest din urmă prăpăd

coala de argint de sub geam
se înfioară sub lucrarea de metaloplastie
pe când artistul alungit în neant
exclamă neputincios așa să fie

și trag o linie care iese din galaxie
pentru a desena mai întâi privirea
dincolo de speranța de neputința
de a oglinzi în privire orbirea

Cântec prenupțial

poetu-și pune capul pe hârtie
de parcă ar dormi cu fruntea-n voal
visând că este pregătit să scrie
pe șoldul muzei cânt prenupțial

se fecundează piatra de lumină
gata să nască un meteorit
ciocanul lui celest este de vină
că bate-n dalta care dă în mit

și iată că se naște-n întuneric
un sunet straniu verde de pământ
care-ți atinge sângele eteric
cu-n înțeles ce nu are cuvânt

BEST
OF

Ionel Pop, secretar al Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia, 1 Decembrie 1918

G A B R I E L C H E R O I U

La vremea când Șerban Cioculescu scria că, până la Ionel Pop (Gherla, 24 noiembrie 1889 – București, 27 ianuarie 1885), „nimeni nu a reușit să îmbine arta povestirii cinegetice cu vibrația simțirii, într-o formă proprie”¹, prozatorul împlinea optzeci de ani și era în plină vogă literară. Mai târziu, criticul și-a detaliat aserțiunea, explicându-se: „L-aș fi recomandat pe poetul Ionel Pop, dacă acest cuvânt n-ar fi prea strâns legat de meșteșugul versului. Ionel Pop este poet în sensul absolut al cuvântului, ca orice artist care dispune de o paletă bogată în impresii și sentimente, de un simț intens al naturii și de fiorul ireversibilității timpului. (...) Ionel Pop nu este tributari nici unui înaintaș, nu este discipolul literar al nimănui, nu este umbrat de nici o vecinătate, oricât ar fi ea de ilustră”².

Istoria literaturii române îl înregistrează pe Ionel Pop ca pe un caz insolit, de vreme ce, debutând în volum la șazeci și șapte de ani, a publicat de-a lungul ultimelor trei decenii de viață nouăsprezece cărți, la care se mai adaugă două, apărute postum. Bine primite de cititori și de critica literară, unele dintre ele au cunoscut mai multe ediții iar altele i-au fost traduse în limbile germană, franceză și rusă: „La cartea mea cu «ochii»³, în librăriile de aici s-a făcut coadă ca la unt și celelalte. În zadar caut să cumpăr câteva exemplare. Câte le-au pus pe piață s-au vândut în două zile. (...) Au dat un tiraj relativ mare: 30.000”⁴.

Puțini știu că scriitorul a fost silit să-și semneze primele trei volume cu pseudonimul I. Venator, după doi ani de domiciliu obligatoriu într-un grajd părăsit de la marginea Clujului și după încă șase de „reeducare” în pușcăriile comuniste. „Scos din rosturile sale” – cum avea să definească, eufemistic, mai târziu, calvarul detenției – pentru vina de a fi fost nepotul de soră al lui Iuliu Maniu, mentor al prozatorului de mai târziu, și pentru întreaga activitate politică, prodigioasă de altfel, care a derivat din această calitate. Angrenat, încă de pe când era proaspăt doctor în drept și economie (cu studii la Berlin, München și Budapesta), în activitatea Partidului Național Țărănesc, Ionel Pop s-a dovedit un onorabil descendent al patrioților Simion Bărnuțiu, „*unchiul cel mare*, cum îl numeam în familie, Iuliu Coroianu, memorandistul, *spiritus rector* al Comitetului Național, cu ani de temniță la Seghedin, Casiu Maniu, avocatul apărător la Cluj în nenumărate procese de presă, însuși făcând doi ani de temniță ungurească pentru articolele sale, apoi distins profesor universitar la Cluj, Iuliu Maniu, frate al mamei și părinte crescător al meu”⁵.

Spiritul Bădăcinului familial i-a tutelat, glorios și tragic totodată, biografia: secretar al Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din ziua de 1 Decembrie 1918, a exercitat „ani de zile funcția de secretar general al Partidului Național Țărănesc, pentru Transilvania”⁶, a fost, în mai multe legislaturi, deputat în Parlamentul României iar în anul 1940 – vicepreședinte al acestuia; la 10 decembrie 1944, i-a fost încredințată, prin Decret-lege, funcția de Înalt Comisar al Transilvaniei Eliberate, în condițiile preluării de autoritățile române a administrației acestei vaste părți a teritoriului național, răpite prin Dictatul de la Viena.

După cum avea să se destăinuie, la senectute, „Unirea Transilvaniei a fost floarea sufletului, căldura inimii și munca brațelor a milioane și milioane de români care în șirag de veacuri au trăit în lumina unui ideal, în căldura unei nădejdi

și adesea s-au fărâmițat în țărâna pământului românesc fără să lase vreun nume”⁷.

La 10 noiembrie 1918, pe Câmpia Libertății, ateriza un avion românesc pilotat de locotenentul Vasile Nicolescu. Avionul îl aducea de la Bacău la Blaj pe căpitanul Vasile Precup, transilvănean de origine, „trimis de Marele Cartier General Român cu un mesaj către Consiliul Național, căruia i se anunța hotărârea armatei române de a trece Carpații. Apariția avionului a produs o puternică impresie asupra blăjenilor, care văzând culorile românești au alergat din toate părțile pentru a aclama pe cei doi soli ai libertății. Drept răsplată, locotenentul pilot a primit, oferită de tânărul avocat Ionel Pop, o bucată de piatră din monumentul ridicat pe Câmpia Libertății în amintirea revoluției de la 1848 – monument pe care anumite elemente șoviniste îl aruncaseră în aer”⁸.

În ziua de 1 Decembrie 1918, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, pe platou, se aflau circa o sută de mii de oameni. În sala Cazinoului, erau prezenți delegații, în număr de 1.228. Considerând că adunarea este „capace a aduce hotărâri decisive”, în numele comisiei prezidate de Ștefan Ciceo Pop, în calitate de președinte al Marelui Sfat Național, a fost propusă și acceptată unanim, prin aclamații, componența prezidiului. Printre cei opt secretari ai Adunării s-a numărat și Ionel Pop, care își va aminti cu emoție, peste decenii, de „marea de oameni în straie de sărbătoare, fremătând sub falduri de steaguri tricolore. (...) Pe estradă văd figurile conducătorilor neamului românesc din Transilvania. (...) La o parte a estradei, la o masă lungă însemnează faptele și vorbele secretarii Adunării. Sunt tineri, calfe pe lângă meșterii cei mari ai Uniunii. Dintre ei unul singur a rămas împovărat de ani, ca în această zi să își aducă aminte și să scrie aici, abea văzând slovele printre lacrimi de bucurie și de tristețe. 20 decembrie 1980”⁹.

În ziua de 2 decembrie 1918, în sala tribunalului din Alba-Iulia, s-au întrunit membrii Marelui Sfat Național, pentru a alege biroul Sfatului, Consiliul Dirigent și membrii delegației „ce urma să plece la București spre a prezenta regelui Ferdinand I și guvernului hotărârile adunării”¹⁰. Printre cei cinci secretari aleși în Marele Sfat Național – prezidat de Gheorghe Pop de Băsești – s-a numărat și Ionel Pop.

Ionel Pop și Iuliu Maniu, 1927

Nonagenar, scriitorul își va aminti cu emoție și, totuși, cu amărăciune de acele clipe istorice, cărora nu le-a fost doar martor, ci și – *in medias res* – cronicar implicat în dinamica evenimentelor: „Azi e întâi decembrie, ziua glorioasă a Unirii. Adunarea de la Alba-Iulia. Mă gândesc cu multă duioșie la acea zi. Atunci am avut apogeul vieții mele. Am fost nu numai delegat (deputat) la acea adunare care a votat Unirea, dar am fost învrednicit să fiu unul dintre secretarii Adunării. Vai! Din câți eram pe podium ca birou al acelei Adunări, nu mai trăiesc decât eu! Toți câți au ajuns să trăiască până la «vremile noi» au gustat temnițele românești, iar conducătorii ce n-au avut norocul să moară mai înainte în patul lor au murit în temnițe, unii stigmatizați de o justiție românească a fi «trădători de neam»! Mi se încălzește inima când mă gândesc că i-am cunoscut pe toți, le-am fost învățăcel în materie de politică pe vremea ungurească, și îmi îngheață inima când, în această sfântă zi, aș vrea să zic o rugăciune cu gândul la mormintele lor și nu le găsesc, fiind îngropați de temnicieri undeva în gunoaiile orașului, unde se îngroapă criminalii”¹¹.

Sub imperiul acestei amărăciuni, scriitorul se refugia în amintirile de vânătoare, cele mai multe legate de Valea Frumoasei, acolo unde, cu o jumătate de secol în urmă, îi cedase lui Mihail Sadoveanu o porțiune de teren și supraveghease ridicarea Casei de la Bradu Strâmb. S-a stins, notând cu olimpiadă demnitate și resemnare: „Nu mă mai potrivesc în atmosfera și moravurile zilei de azi. Am trăit prea mult, aducând cu mine năravuri din alte vremi”¹². ■

Note

¹ Șerban Cioculescu, *Literatura cinegetică, România literară*, nr. 38, 1969, p. 12

² Șerban Cioculescu, prefață la Ionel Pop, *Vânători – oameni și câini*, București, Editura Eminescu, 1972, pp. 5-8

³ Ionel Pop, *Un ochi râde, altul plânge*, București, Editura Sport-Turism, 1981

⁴ Ionel Pop, scrisoare către Dumitru Aniței, în mss., București, 13 ianuarie 1982

⁵ Dumitru Susan, *Ionel Pop sau recuperarea timpului trecut*, Deva, 1997, p. 17

⁶ Ioan Lup, *Viitorul a început ieri*, interviu de E. Ilie și G. Cheroiu, *Vânătorul și Pescarul Român*, nr. 12, 1994, p. 5

⁷ Ionel Pop, *Valiza cu fotografii*, interviu de Sânziana Pop, almanahul *Luceafărul*, 1985, p. 131

⁸ Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei*, București, Editura Țara Noastră, 1990, p. 102

⁹ Ionel Pop, *Din toamna lui 1918*, almanahul *Vânătorul și Pescarul Român*, 1993, pp. 6-7

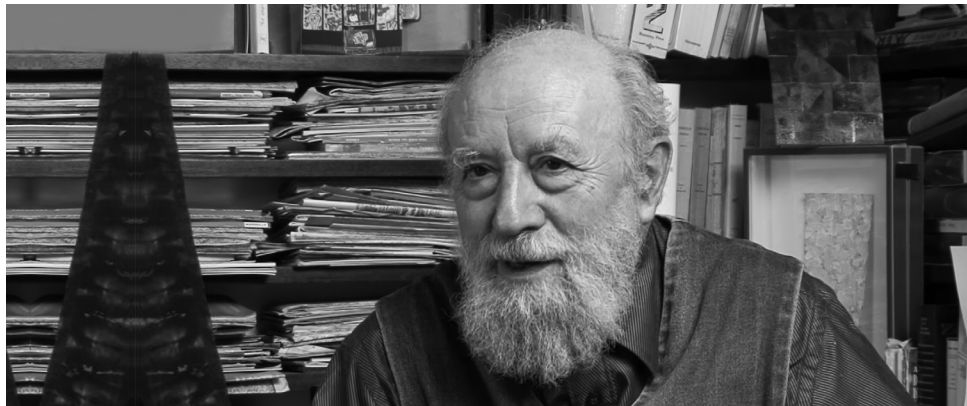
¹⁰ Vasile Netea, op. cit., p. 163

¹¹ Ionel Pop, scrisoare către Dumitru Aniței, în mss., București, 1 Decembrie 1982

¹² Ibid., 23 iulie 1981

Aripa e nelipsită din viața poetului. Tocmai de aceea este astăzi supranumerară și are, uneori, penele sudate. Fiindcă, în secolul 21, remotivarea stereotipurilor este indispensabilă, Linda Maria Baros le-a propus mai multor autori inconturnabili din lumea întreagă să scrie un poem pornind de la tema *Aripa frântă, aripa tatuată, scheletul*. Poemele au fost publicate inițial în original/franceză/engleză de revista pariziană de poezie și arte vizuale *La Traductière*.

Linda Maria Baros îi invită astăzi și pe cititorii noștri să ia parte la reconfigurarea ADN-ului aripii frânte, tatuată, și a codului de bare înscris în osatura ei.

LINDA MARIA BAROS

prezintă dosarul

Aripa frântă, aripa tatuată, scheletul (11)

MICHEL BUTOR /
FRANȚA

Michel Butor (1926-2016) este unul dintre scriitorii marcanți ai secolelor al XX-lea și al XXI-lea. Opera sa, cunoscută și tradusă în întreaga lume, reunește volume de versuri, romane, eseuri, texte experimentale și traduceri. Am putea aminti celebrele romane *Folosirea timpului* (1956) și *Modificarea* (Premiul Renaudot, 1957), precum și volumele de versuri *Tatonări*

(1972), *Trimeri* (1980), *Firul de care atârână viața noastră* (1996) și *Șaisprezece lustru* (Premiul Mallarmé, 2006). În 2013, i-a fost decernat Marele Premiu de Literatură al Academiei Franceze iar, în 2016, cu câteva luni înainte de plecarea lui dintre noi, Marele Premiu de Poezie al Societății Oamenilor de Litere din Franța. ■

Unsprezece cranii

I

Când furnicile viermii
ne vor fi devorat cărnurile
va rămâne doar o sculptură alegorică
din țeasta noastră
un obiect de meditație
asupra timpului care din ce în ce
mai repede se scurge
când ne-adâncim în bătrânețe

II

În orbite nici un ochi
dar de partea cealaltă a orologiilor
într-un vârtej de praf
a rămas o privire
care ne-ntrebă ne judecă
se-amuză de lucrurile futele
care ne-nlănțuie ne scufundă
în puțul unor torturi prelungi

III

Când paleontologii
încearcă să reconstituie din greu
chipul strămoșilor noștri
când le-adună oasele
și se-ntorc în timp
iau de la capăt munca tuturor
curățătorilor specializați
dar pe dos cu ustentile noi

IV

Nu încapă îndoială acest exponent
din paleolitic e strămoșul nostru
ajunge să presupunem
că un secol avea patru generații
și-atunci numărul lor al ascendenților noștri
a depășit populația
pământului din timpurile acelea
în nici măcar un mileniu

V

Dar dacă – îmi veți spune –
strămoșul nostru n-a avut copii

am avut atunci categoric un unchi
un mascul să presupunem
și asta-n toate pozițiile
ca să ne iasă calculele
ne imaginăm
încrucișări de tot felul

VI

Dinții i-au căzut unul câte unul
sau ce-a mai rămas din ei
sunt un pumn de pietriș
acoperit de fildeș și deci strălucitor
când îi găsim dinții în vreun câmp
în vreun cimitir uitat
facem un colier din ei
pentru fata pe care-o iubim

VII

Când în romanele polițiste
sau în seriarele americane
se cere vreo exhumare
pentru o autopsie întârziată
din sicriul plin de pământ
al derăderii sepulcrale
odată cu scoaterea lui la lumină
țâșnește un miros pestilential

VIII

În unele civilizații
oamenii vor să-și curețe ei
singuri părinții resturile lor pământeste
le usucă prin copaci
fac totu felul de ceremonii
îi ajută să traverseze
îngrozitoarele purgatorii
prin care și ei îi vor urma

IX

Alături de două tibii
pe steagurile piraiților
orbitele și nasul
în cercul timpurilor chele
le-aduc aminte proprietarilor
că toate bunurile sunt câștigate necistit

că le vor da înapoi – va trebui –
oceanului în care toate se lasă moștenire

X

A rămas baza nasului
dedesubt o ușă
care niciodată ne se va mai închide
în general e înfundată
va trebui deci dezgropată
ca aerul să circule din nou
până-n capătul celălalt al sălilor
din grota aceasta portativă

XI

Copiilor din Mexic li se dau
cranii de zahăr cu numele lor
pe care pot să le-mpartă
la școală cu prietenii
punându-și laolaltă cadavrele
viitoare își condimentează viețile
cu o antropofagie discretă
și râd când vine carnavalul morților

poem inedit

traducere © Linda Maria Baros

Linda Maria Baros

Poetă. Traducătoare. Editoare. Născută în 1981.
Păr verde. Doctor în literatură comparată la Sorbona. Locuiește la Paris. Șase volume de versuri.

Poeme publicate în 38 de țări.

Membră titulară și raportor general al Academiei Mallarmé. Laureată și secretară generală a Premiului Apollinaire.

A tradus 38 de volume. Din română în franceză – 23.

Directoare a editurii La Traductière și redactor-șef al revistei internaționale de poezie cu același titlu. Directoare a Festivalului franco-englez de poezie, Paris.

Poartă o gheară enormă de argint pe mâna dreaptă. ■

Site: www.lindamariabaros.fr

Oglinda retrovizoare

Pneumonoultramicroscopicsilicovolcanionoză (o boală pulmonară provocată de inhalarea prafului vulcanic de siliciu) este, cu cele 44 litere ale lui, un singur cuvânt din dicționarul limbii române: încercați să-l citiți fluent de la cap la coadă, la fel cum neamțul își digeră cărnații aglutinați. Sau, dacă nu puteți, încercați altul, *difosfopiridinnucleotidpirofosfatază*, din numai 36 litere. Iar dacă și asta vă dă crampe, atunci cum veți înghiți problematizări social-politice agregate din zeci de mii de cuvinte pe întinderea câtorva sute de pagini? Și totuși, cascade întregi de maculatură de acest soi au înecat piața de carte românească după dezghețul din decembrie '89, autorii întrecându-se în tezism, comentarii partizane mai mult sau mai puțin savante și polemici pe marginea realităților atât de fantastice ale „ciudatei nații”, vorba lui Iorga, de prin părțile noastre.

Or, prin contrast cu acest decor de teatru, nu poate să nu-ți sară în ochi un volum atât de lizibil, cumpătat și lipsit de ostentație, precum al Anei Blandiana – *Istoria ca viitor și alte conferințe și pagini* (Humanitas, 2017), care, propunându-și ca principiu general de lucru o abordare imparțială realistă, oferă o ilustrare cum nu se poate mai bine conturată a *intelectualului* din definiția lui Jean d'Ormesson: „cineva aflat în căutarea adevărului dincolo de interesele sale”.

Repertoriul acestui rafinat evantai de reflecții îl face de larg interes *avant la lettre*: „Rădăcinile răului de azi”, „Memoria ca formă de justiție”, „Rezistența prin credință”, „Bășcălia la români, de la salvare la sinucidere”, „Suferința este un patrimoniu” etc. – pentru a trece aici în revistă doar câteva titluri aproape gnomice, nemaivorbind de textul conferinței prilejuite de decernarea titlului de doctor *honoris causa* al Universității Babeș-Bolyai în 2015 care-și împrumută genericul întregului volum, adevărat *finis coronat opus* al ediției de față. Însă acest interes, oricât ne-am grăbi să recunoaștem în categoriile cu care operează autoarea dihotomii din recuzita filosofilor sau antropologilor (realitate și iluzie, libertate și responsabilitate, bine și rău, fericire și suferință, național și global, tradiționalism și multiculturalism, trecut și viitor etc.), nu este nici pe departe doar unul teoretic – sau, în mai sonoră exprimare a lui Jean Borella, *cette critique n'est pas de l'art pour l'art ou de la science pour la science*. Pentru că demersul scriitoarei, în bună măsură de o flagrantă actualitate, este prin excelență reactiv, stârmit de mari dileme, interogații prioritare și chiar urgențe ale crizei contemporane cu care Europa și întreaga lume au a se confrunta.

Sculptură de Ion Iancu

El se înscrie astfel în galeria analizelor de prim rang dedicate confruntării omului modern cu el însuși, precum interbelicele *Regards sur le monde actuel et autres essais* ale lui Paul Valéry (1931), *La crise du monde moderne* a lui Guénon (1927), *Die Krisis der europäischen Wissenschaften* a lui Husserl (1935) sau chiar „Eccleziastul” cioranian *Schimbaria la față a României* (1936), cu rezerva că, spre deosebire de sentințele fără drept de apel ale marelui pesimist (oricât l-ar defini mucalitul Moisis ca pe „un optimist bine informat”), autoarea preferă exercițiul interogativ, fără a se hazarda să facă judecăți apodictice. Și tocmai particularitatea că oferă mai multe întrebări decât răspunsuri e unul dintre marile merite ale acestei cărți. Spre exemplu, chestionarul în cascadă din *Posteritatea sau încrederea în timp*: „În acest punct încep întrebările ale căror răspunsuri sunt tot atâtea spaime. Ce argumente ale neîncrederii în viitor îi face pe artiști să nu le mai pese de el? Ce intuiție a perisabilității universului nostru îi face să accepte pieirea fără alternativă a însuși rostului lor în lume? Ce presentiment al apropierii sfârșitului lumii le dictează refuzul de a mai ridica ochii dincolo de orizontul clipei?”

De altminteri, acest procedeu retoric este o mai veche cunoștință și a dat inclusiv un titlu memorabil volumului de eseistică *Cine sunt eu?* (2001), întrebare care i-ar veni mânășă crizei identitare a Europei de astăzi. Dacă altădată un Edmund Husserl căuta ieșirea din impas prin „renașterea Europei din spiritul filosofiei printr-un eroism al rațiunii, care va depăși definitiv raționalismul” (!) iar intransigentul Abd al-Wahid Yahya pur și simplu abandona civilizația occidentală ca pe o ecuație fără soluție, în ceea ce o privește, ceasornicării *Orologiului fără ore* (2016) consideră că, pentru găsierea unui remediu, lumea europeană va trebui „să privească în trecut ca într-o oglindă retrovizoare pentru a putea înainta corect”. Pentru că, vorba demoașezei Marie-Jeanne Rose Bertin, modista reginei Maria Antoaneta: *Il n'y a de nouveau que ce qui est oublié*. Iar lecțiile uitate ale istoriei se tot repetă până când vor fi temeinic învățate. Ce altceva înseamnă în fond multiculturalismul și globalizarea, spre pildă, dacă nu șantierul unui nou turn Babel? Autoarea constată: „Tot mai mult ceea ce ni se întâmplă are aerul unei operațiuni *copy-paste*, a unei reluări abia dacă într-o nouă interpretare. Trăim catastrofe și tragedii cu un obositor sentiment de *déjà-vu*. Nu e un secret pentru nimeni că epoca noastră seamănă izbitor cu cea de la sfârșitul Imperiului Roman.” Și, într-adevăr, încep să se întrezărească la orizont, odată cu răsăritul Semilunii, zorii întunecați ai unui nou... Ev Mediu. Căci, cu o natalitate de șase ori mai mare (fără a mai socoti accelerarea ei galopantă prin statutul de „adult” acordat junelor musulmane la vârsta de numai nouă anișori, când li se oferă ritualic o *burqa* albă și devin bune de măritat), islamizarea Europei devine lesne previzibilă. La Bruxelles, protestatarii mascați agită deja pancarte cu amenințătoare lozinci de soiul *No democracy!* sau *Dorința ta de a fi liber și fericit îmi insultă credința* (inclusiv crezul în porunca din Surah Al-Tawbah 9.5: „ucide-i pe păgâni oriunde îi găsești”). Propovăduirea multiculturalismului sau dezrădăcinării și „satanizarea noțiunii de națiune, naționalitate, naționalism” au făcut ca aplicarea

EMIL
LUNGHEANU

noii și ipocritei dogme a „corectitudinii politice” să aibă practic aceleași urmări dezastruoase ca internaționalismul proletar de odinioară, dovadă că nu „culoarea politică” e ceea ce contează, câtă vreme beția puterii nu are culoare, roșu sau alb fiind doar vinul. Odată cu conștiința apartenenței la neam și tradiții, simbolurile sacre ale permanenței culturii naționale se văd și ele cenzurate la fel ca altădată: „În anii '50, personajul de tristă amintire care a fost Ion Vitner scria despre perisabilitatea lui Eminescu, nemaidecvat noii societăți, încheind cu fraza rămasă de pomină: «Și astfel, încet-încet, Eminescu va dispărea din conștiința poporului român.» Rezultatul a fost că următoarele decenii au găzduit un adevărat cult al lui Eminescu. După '89 însă a început, pe de o parte, o contestare a lui Eminescu de unii exponenți ai elitei hiperintelectuale iar, pe de altă parte, o nemaidesoperire a lui în rândurile populației înaintând către analfabetism.

Un sondaj al Ministerului Culturii de acum câțiva ani releva că 17 % dintre cei întrebați auziseră de Eminescu (de Caragiale, 16 %, de Creangă, 14 %, de altfel aflați pe primele trei locuri). Să fie, cum ar părea, o victorie a lui Vitner? Sau, mai degrabă, o urmare a trecerii bruște la un capitalism sălbatic în care nu mai au importanță decât valorile în stare să producă bani? Într-o nouă vorbă, dacă bancnota de 500 lei n-ar fi purtat chipul Eminescului, cunoscătorii n-ar fi întrunit nici barem 17 %, că nu degeaba se tot informează codificat elevii de a XII-a dacă „se mai dă Eminescu la bac sau nu”. Drept urmare, poeta *Persoanei întâi plural* (1964) mai înnoadă o întrebare cu cele precedente: „Ar fi oare absurd, în aceste condiții, să vorbim despre necesitatea unei noi rezistențe prin cultură?” O rezistență, paradoxal, mai dificilă decât cea din vremea cenzurii (când „poezia ținuse loc de foarte multe lucruri”, grație subterfugiilor metaforei), deoarece defunctei dictaturi ideologice i-a urmat acum la tron „dictatura violenței, pornografiei și prostului-gust universalizat prin televiziune și internet”. „A fi liber este, evident, și mai dificil decât a nu fi liber” iar asta nu doar fiindcă „libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului”, ci și pentru că (autoarea citându-l aici pe Lech Walesa) „de libertate răul profită mai mult decât binele”. Nu doar problema libertății se vede însă confruntată cu paradoxuri, ci și însăși distincția bine-rău, căreia autoarea îi dedică un text aparte („Între bine și rău”), introdus cu o ridicare a cortinei în stil Madame de La Fayette: „Nu cred că a existat în istoria omenirii vreă epocă în care să fie mai greu de stabilit decât azi unde e binele și unde e răul, cum este binele și cum este răul, ce este bine și ce este rău. Și asta nu pentru că alte epoci ar fi fost mai simple și mai puțin confuze, ci pentru că niciodată confuzia nu a avut la îndemână atâtea mijloace de exprimare, atâția subiecți dornici să se exprime și atâtea posibilități de a manipula această dorință de exprimare.”

Iar dialectica voltaireană *Le mieux est l'ennemi du bien* împrumutată de Montesquieu demonstrează că nici șiretenia gradelor de comparație – pâinea noastră cea de toate zilele – nu este o rezolvare viabilă.

Sigur rămâne, în orice caz, un lucru: distincția și temperația discursului, ținuta stilistică elegantă, gnomismul adesea memorabil, deliciul autentificărilor etimologice și enciclopedismul referințelor, nostalgia ordinii naturale *d'antan*, onestitatea interogativă, toate vădesc în volumul *Istoria ca viitor* demersul unui umanist de talie europeană cu un palmares literar de peste jumătate de veac, a cărui justă măsură ar putea-o da doar o nominalizare la Premiul Nobel prea îndelung amânata. ■

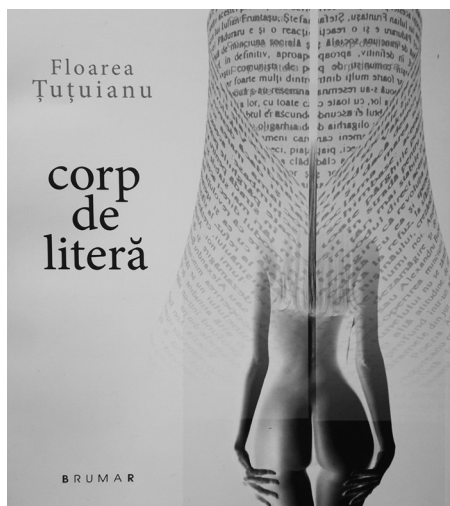
SCAN

Poeți și imagine virtuală

G R E T E
T A R T L E R

Floarea Țuțuianu: ironică printre himere

În succintul *Cuvânt înainte* al cărții Floarei Țuțuianu, *Corp de literă*, Magda Cârneci atrage atenția asupra jocului de cuvinte din titlu, care pornește de la expresia tipografică uzuală și ajunge la osmoza grafică dintre corpuri feminine și „valuri/voaluri de cuvinte care pleacă sau se întorc în ele, le îmbracă și/sau le dezbracă, le deconstruiesc sau le transfigurează”. Nu e vorba însă, așa spune, numai despre imagini și metaforă – autoarea fiind și un reputat artist plastic –, ci și despre conștientizarea, din perspectiva maturității, a drumului propriei vieți, un drum dublu sau mai degrabă hibrid, căruia poeta a înțeles că îi e menită fără scăpare. Poeme precum *Femeia pește* sau *Autoportret cu himeră* subliniază astfel miza (postmodernă și, așa spune, iertată sperând să fie, feministă) cărții, aceea de a supraviețui printre himere, făpturi ale realității sociale și totodată

ale ficțiunii, care contopesc omul cu animalul (sau, poate, ca la cyborgi, cu miniaturile electronice). Această supra-sau conviețuire nu se petrece însă fără o anume ironie: „Venea agale/ cu umbra în față călcând-o/ în cele patru picioare./ Chipul era de fecioară-vestală/ jumătate se afla în lumină –/ (avea o gură senzuală cu o limbă/ de șarpe, nările-ntoarse și un ochi/a căruia lumină ardea tot ce privea)/ Cealaltă jumătate de chip se afla/ în penumbră – gorgonă dusă pe gânduri./ Avea pas de femeie și mers de felină/ Sexul cât o nucă nu era acoperit/ nici de mâini nici de păr/ ci de o coadă de leu sau de șarpe/ Împrăștiată un miros de femeie stătută și/ femelă proaspăt avută/ Mi-ar fi plăcut să o știu alături/ (ea întinsă pe burtă cu fața-n țărână/ eu întinsă pe spate cu fața-n lumină)/ Să trancănim:/ cum a înghițit ea ca pe săbii zeci de bărbați/ care n-au știut să răspundă –/ cum m-am dăruit eu bătrânului rege David/ și cum – nimeni nu mă mai poate atinge –/ și alte asemenea fleacuri.../ Dar pe neașteptate își ridică aripile/ de vultur (pană atunci neobservate)/ își lăsa umbra peste mine și zbură/ ca un gând în bătaia luminii“ (*Autoportret cu himeră*). Hotarele șterse, fuziunile și posibilitățile primejdioase în care diverse diferențe (om/fiară mitologică, natură/cultură etc.) se definesc într-un nou sine, toate acestea se reasamblează ca într-un design pe computer. Ceea ce presupune o anume vulnerabilitate, un erotism fragmentat și reconstituit. Literele care înconjoară corpurile feminine perfecte – scrisul fiind crucial pentru cultura apuseană, fiindcă o ridică deasupra celor „primitive”, orale – par un fel de poluare seminală care avertizează împotriva contopirii oglinzii cu ochiul, a trupului cu mintea (și a altor dihotomii clasice, precum realitate/aparență, întreg/parte, activ/pasiv, adevăr/iluzie, Dumnezeu/om etc.). Pe de o parte, înfricoșează – precum în colajul „singurătatea delaminepecaleorală”, un vers parcă tehnodigerat – sau în poemul (și imaginea) *La femme poison*: „Lustruind pe ascuns singurătatea din vise./ Da. Sunt un trup care se dă la cuvinte./ Mirosul proaspăt de hârtie, cerneală îmi dă ametele./ Când citesc eu mă pot înmulți prin spori.“ Pe de alta, sugerează regenerarea, înlocuirea a ceea ce a fost profund rănit. Corpul virtual repară determinismele la care e supus corpul natural, e un indemn la depășirea antice viziuni asupra trupului rupt de spirit. Sigur că o asemenea hibridare înseamnă și transformare aproape la limita sfințeniei. Dar puritatea esențializată nu își pierde totuși tensiunile diferențiatore. NENIMICUL petrecut între Sfântul Francisc și Clara nu e câtuși de puțin lipsit de cutremurare: „De jos pădurea și cetatea păreau că ard/ Apropiindu-mă nu era decât lumina soarelui/ al cărui apus sângera/ Într-un loc cu verdeț se conturau

două/ siluete stând în genunchi față-n față/ în jurul unui ștergar alb întins pentru masă/ Felurite păsărele le ciuguleau din palmă/ firimituri de gânduri/ Sfântul Francisc îi puse mâna pe/ creștetul ras – o dezbracă cu privirea/ (ea simți răcoarea privirii pe corp) –/ «deasupra tuturor darurilor este acela/ de a te-nvinge pe tine»/ Și în același timp o îmbracă la loc/ Clara simți căldura privirii învăluind-o din nou/ Prânzeau fără să se atingă de nimic/ sfântul Francisc cu o răsuflare/ o ridică în aer ușor, ea simți că plutește/ o clipă și apoi o așază cu grijă la loc/ Netezindu-și cutele fuste ea mulțumi în gând/ pentru acest dar minunat: NENIMICUL prea plin/ neîntâmpat între ei./ Pădurea și cetatea continuau să ardă/ (mai ales noaptea) – în privirile lor“ (*Sfântul francisc și clara*, Assisi, iunie 1997).

Fără a se sfi să pună, câteodată, „accente hard”, știind să vadă – asemenea invocatului model Emily Dickinson – „vulcanul ce erupe într-un ghețar”, Floarea Țuțuianu rămâne totodată o poetă-artistă care își asumă vădit programatic provocările timpurilor în care trăim.

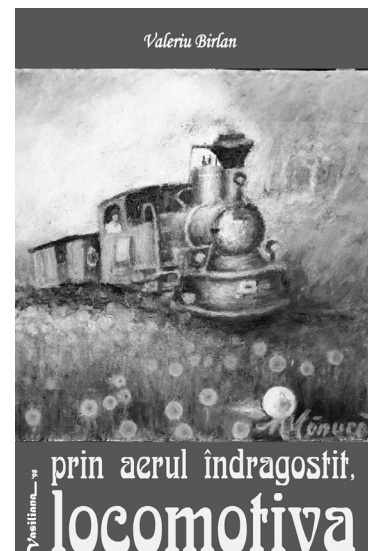
Floarea Țuțuianu, *Corp de literă*, editura Brumar, 2017

Valeriu Birlan: Prin arhivele aerului

Îndatorat imaginilor picturale clasice, Valeriu Birlan, cunoscut mai ales ca traducător al lui Nikiforos Vrettakos (1912-1991) în limba română, scrie o poezie în aparență străbătută de ecouri și parafrazări din Eminescu, Blaga, Bacovia. Dar aceste ecouri sunt voite, dublând rezonanța imaginilor condensate, precum în *Ritmuri de alb și negru*: „Iubita mea răsfoiește cărțile cu poeme./ Negre literele, filele albe./ Rochia neagră, albe perlele“. Uneori, locvacitatea imaginilor dezvăluie numele picturii inspiratoare, precum în acest poem din ciclul *Atelierul*: „Ca Juan Miró ce-/ și urmărea/ metoda în ziua de lucru/ la șevalet, pornind dintr-un punct, așa și eu./ Punctul ești tu./ Ziua – șevaletul/ pentru care pregătesc formele, culorile./ De la punct pornesc, din/ mijlocul tabloului./ (Te-ai trezit?/ Cum te simți, cafeaua e gata?). Filamente, cili care-adulmecă/ nexurile, semilune pe umeri./ (Ai viziunea?/ Culorile la îndemână?/ Le-așezi pe pânză?/ Cercuri, triunghiuri, piramide/ aninate-n văzduh. (Alergi?/ Cobori, urci scările? Hrănești păianjenul-geometru?)/ Elipse, zigzaguri, așteptarea/ suind spre constelații./ stea scânteind. (Ai strâns toate firele?/ Ai supus cuvintele?/ Vibrează simetriile?)/ (Ziua-șevalet).

Alteori, „simetriile vibrează” neoromantic și, în același timp, cubist, precum într-un poem despre gara-meteorit „cu ferestre dreptunghiulare”: „Stă nemșcată, învăluită în sepia./ Trei felinare stinghere o străjuie./ Din ce spații de dincolo de sistemul/ solar a venit? Nici un zgomot/ nu se-aude dinăuntru, iar intrarea/ o umbrelă neagră o barează./ Nici un călător nu se vede, nici un tren./ nicio linie de cale ferată./ Poate o să se ridice brusc în văzduh/ și o să-și ia zborul, rostogolindu-se/ încet, printre astre“ (*Gara stranie*). Sau în această viziune arhitecturală de palimpsest: „Câteodată, doar o clipă, în locurile/ unde au existat, apar vechile case./ Fragile, pe coordonate de aer/ precum structurile tremurânde/ ale unei pepete de aur închipuind o ferigă./ Sunt așa cum erau atunci, în zilele/ când timpul părea că se-oprise./ Neschimbate se păstrează, în arhivele/ aerului, vechile case“ (*Arhivele aerului*). ■

Valeriu Birlan, *Prin aerul îndrăgostit, locomotiva*, Editura Vasiliana-98, Iași, 2015

... p.11 →

Am scos sabia și amenințând și pe ceilalți, le-am strigat tunător că-i împușcă dacă mai fac astfel de semne și nu execută ordinul dat de a aduce animalele la tunuri.

Iar camarazilor:

– La tunuri!

Am pornit. Pe drum am dat ordinul:

– Luați întâi închizătoarele și aparatele de ochit!

(Ne temeam de o năvală dușmană, căci infanteria noastră se retrăsese la poalele dealului bateriei noastre).

Am luat și eu unul – greu eră Doamne! Și împreună cu un sergent l'am dus, ca și pe celelalte la căruțele, ce ne așteptau înșirate pe șoseluță. Apoi:

– Să mergem să luăm tunurile!

Tocmai veneau Turcii cu bivoliile împerecheați. Urcăm în fugă la baterie în deal.

De-odată o salvă groaznică începe să tunde de-asupra noastră.

Ne-am culcat la pământ.

Focul încetă un moment.

– Sus, băeți! strig.

Pornim din nou, o nouă salvă începe! Atunci unii soldați fug spre a se adăposti. Eră un moment critic! Eu trebuia să-i am lângă mine.

Mă ridic răpede în picioare, scot fluierul și fluier tare:

– Țărr!

Apoi ridicând mâna în sus, strig:

– Bateria 8-a! Adunarea!

Ca prin farmec toți uită de obuze și vin.

– Pe două rânduri!

Astfel adunați îi duc în pas gimnastic la malul dărămat.

Încetând iarăși focul dușman strig:

– La tunuri!

(În acest timp locotenentul D. desfăcea telefonul și pregătea retragerea cu un alt grup de oameni).

Rănit...

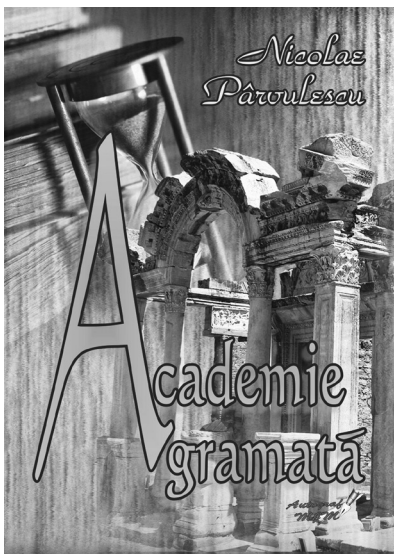
Am mers sus, am împerechiat două tunuri și ne căzneau să scoatem tunul 3 din baterie. Eu împingeam la roatele tunului. De-odată o vâjăitură prelungă și un obuz se sparge drept în tunul nostru: omoară un soldat, rupe picioarele la doi și mă rănește și pe mine trântindu-mă la pământ în sânge. Am leșinat. Sunt trezit cu stropituri de apă rece! Brancardierii nicăeri. Soldații mă susțin.

– Haide, domnule sublocotenent, haide! Nu lăsăm noi pe părintele nostru! ■

(fragmente din volumul *Războiul nostru: Turtucaia – Mărășești: schițe și note de campanie*, Minerva, București, 1918)

DAN
IONESCUDrumul
către
devenire

Dacă Marcel Proust redescoperea imagini ale timpului trecut datorită unui produs de patiserie, care-i amintea de bucuria pe care o trăia, în copilărie, mâncând madlenele pregătite în casă de bunica paternă, Nicolae Pârvulescu, dublat în Viorel Roșianu, protagonistul romanului *Academie agramată* (editura Autograf MJM, Craiova, 2017), abandonează, din cauza soneriei telefonului, mediul urban și revine acasă, la părinți, în satul Stănțești. Telefonul este un simbol al comunicării, dar, de această dată, el recuperează, prin „zbârnâit[ul său] strident“, eul narator la o realitate asemenea celei din *Întâmplări din irealitatea imediată* de Max Blecher, din care vrea să evadeze în favoarea alteia – relaxante, distinct rustice. Primul lui impuls este acela de a rememora, cât se poate de amănunțit, tot „ce făc[us] și ce zis[es] în timpul mesei de la care [se] ridic[as] cu câteva minute înainte de miezul nopții“.

Al doilea, acela de a pune lucrurile la punct; iar pentru aceasta, preschimbă mediul. Starea de mahmureală, de care fusese cuprins în seara precedentă, este văzută drept un corp străin de care, printr-un gest comic, se asigură, încă o dată, că a scăpat: „Am deschis ochii fără nicio tragere de inimă și, văzându-l pe Marian Simionescu preocupat să așeze bine receptorul în furcă, mi-am scuturat capul de câteva ori până m-am convins că nu mai rămăsese niciun pic de mahmureală în el, am sărit din pat și l-am întrebat străduindu-mă să nu-mi trădez spaima: «Ce se petrece aici, Mariane?»“ (p. 5).

Acțiunea are un curs regresiv, din contemporaneitate, când Vasile Budin și Liviu Morenci, doi dintre foștii elevi ai protagonistului (profesor la un liceu din orașul Budava), discutau „cu însuflețire despre șansele Gabrielei Vrânceanu Firea – devenită de câteva săptămâni „cea dintâi primăriță“ din istoria Bucureștiului – de a administra capitala mai bine decât o făcuse doctorul Sorin Oprescu“ (p. 7), până în perioada anilor cincizeci-șaizeci, specifică marilor transformări istorice produse de reforma agrară comunistă. Dintre foștii elevi, Petrică Agapie, cu „o voce baritonă“, pune în discuție, după atâția ani, raportul dintre profesori și discipoli, pe care-l estimează, în plan literar, ca ondulatoriu, imitație a „spațiului mioritic“, după cum definea filosoful Lucian Blaga spațiul nostru național, iar în plan matematic, ca o alternanță a semnelor plus și minus. Prima variantă a acestei paralele rămâne valabilă, fiindcă, pentru a doua nu există indici de adversitate între exponenții categoriilor, fapt pe care-l atestă alt locutor, Cristian Stamate: „Nu am recurs la un exemplu din matematică sau din electronică, unde se operează cu plus și minus, fiindcă sunt convins că între foștii profesori și foștii elevi de acum patruzeci și ceva de ani nu este o opoziție sau o deosebire radicală, ci una mică, de accent“ (p. 10).

Drumul către Stănțești, efectuat cu autobuzul, este acceptabil pentru Viorel Roșianu, care prinde un loc pe scaun, reușind astfel, cu „urechile ciulite“, să capteze în tihnă convorbiri despre consăteni și despre schimbările sociale care se tot anunțau. Într-un fel, călătoria îl reconectează la realitatea satului natal și-i dă ocazia de a se minuna încă o dată de plăcerea vorbitului la navetiști. Aceștia au pentru el un rol formator, precum ajutoarele pentru Harap-Alb. Astfel, până la capătul drumului, va fi din nou demn de a fi considerat un fiu al satului, având idee despre evenimentele de acolo, însă, criteriile conform cărora va fi apreciat de familie vor ține tot de prestața lui școlară. Casa părintească desigur este refugiu cel mai râvnit, dar pentru a-i fi meritat căldura trebuie să învețe în continuare la fel de bine. Prin evocarea mai multor perioade și a unor personaje cu destin fabulos, romanul *Academie agramată* – marcat de o dedicație sugestivă a autorului: „Nepoatei mele, EVA SOPHIE“ – se adresează unui public interesat să redescopere anii pe care nu i-a trăit și condițiile în care pe atunci oamenii școlii se puteau afirma. ■

IOANA ANDRADA
TUDORIEÎnapoi, în loc
de autostop

Mă las pe spate cum se lasă după-amiaza în spinarea canapelei de piele neagră cum ne-am fi întors noi de la Balcic doi cărbuni zemoși de n-ar fi fost apucăturile tale de bărbat grizonat trecut de 40 de ani îngrijorat dacă va mai avea cine să-l cheme la cină după divorț Zburda puful înapoi spre pădăii și nu-mi citeai prăpădul din ochi dădeai vina pe vara din vest Bulgaria nu avea literele potrivite să însemne acasă și-am adormit ca un navetist cu gara în pânțec de teamă să nu mi se amestece șuvițele de păr cu avioanele militare pe care le numeri metodic de azi pe mâine

Pe treptele
bisericii, vinul

Mi-am sprijinit brațele în creștetul orașului se încrețea vinul lângă obrajii tăi plini Căutam disperată o biserică să ne scuture ispita moralității dintre scrâșnete la Balcic erau doar flori bisericile fuseseră înghițite de păcătoșii sosiți înaintea noastră care și-au spus că n-au nevoie de vreo dezlegare pentru răsuflarea umedă cu miros de orgasm și alte lichide amăruie Era orașul meu pentru că știam să mă întorc legată la ochi pentru că știam toate numerele caselor până la mare și pentru că nu te mai sărutasem pe lobul urechii acolo Era Balcicul zadarnic și când l-am împins cu vârful unghiilor spre tine voiam doar să affi că e târziu biserici nu se mai construiesc flori nu se mai scutură nopți nu se mai pierd după ce-ți sărut lobul urechii drepte

Cu cerceii smulși,
până la Balcic

Ce ciudat începuse vara aceea Mă țineai trează fără să știi – nu-mi puteam imagina cutele pieptului tău când te-ncordezi de plăcere și mă străduiam înfocată să-ți trimit toate mesajele care-aveau să devină doar niște fructe uscate toropite de lăcomii bărbătești Stăteam pe plajă la Balcic cum nu cred că vom mai sta împinși unul în altul tu îngropat în hărmălia bulgarilor săraci Ți-aș fi mângâiat umerii cu precizie dar auzeam tot trecutul tău atârând de ei și mi-am spus că nu e rost de alte femei pe vremea asta aridă Era extrem de vară deja suflam puful dintre genunchii strânși nu-mi dorisem să mă cheme Lolita oamenii de pe stradă din magazine de la concerte din bururi familia și prietenii Știam totuși că tu nu-ți poți dezamăgi Humbertul care se culcă noapte de noapte sub pielea bătătorită de pe tâmple Urlau anost pescărușii – parcă anunțau că vor să fie ciori fugeau de sub vânt zeci de umbrele colorate din materiale ieftine ca florile de măr din piață Mie mama îmi spusese să miros altfel de flori pe care nu le poți găsi decât în nopțile când cauți însetat paharul cu apă în apropierea patului Râdeam naiv iar anemonele îți încolțeau în omoplați înainte-înapoi ca în tot felul de paturi de militari de văduve de copile proaspete Aproape mă convinseseși să-mi placă florile astea ziceai că nu-s ale lui Baudelaire – nu fac rău nimănui La Balcic toți sunt turiști vin pleacă ne ignoră și uite-așa rămânem cu petecul ăsta de pământ în care-ți adâncești tu picioarele tacticos aștepți să vină valul să treacă să nu te ia

LUCIAN VASILIU

ȘTEFAN, PREOT DE ȚARĂ

ALCĂTURE
DOCUMENTAR - FILIALĂ

Calea pe care a mers

ANASTASIA DUMITRU

La Editura Doxologia, a apărut în 2017 volumul *Ștefan, preot de țară. Alcătuire documentar-filială*, carte în care autorul, Lucian Vasiliu, îl evocă pe tatăl său, Ștefan Vasiliu, preot și învățător, un veritabil om de cultură, născut acum 110 ani. Este vorba, în fapt, despre o ediție adăugită a cărții *Darul duhovniciei* publicate de editura Timpul în 1997.

Absolvent al prestigioasei Facultăți de Teologie din Cernăuți, care a dat României Mari multe nume celebre, Ștefan Vasiliu a avut o bogată activitate pastorală și publicistică. În prima parte a cărții, sunt inserate fragmente din lucrarea de licență, conferințele și predicile preotului, o autentică literatură pastorală, care îndeamnă la cumpătare, la regăsirea înțelepciunii din Biblie și din Sfânta Tradiție ca „izvor al credinței”. A doua secțiune cuprinde reconstituiri documentare, memorii, fotografii, urmate de dosarul de presă „al unui preot ortodox român”.

Părintele Ștefan Vasiliu scria și predica despre rolul iubirii, al comuniunii, al traiului frumos, al găsirii drumului spre împărăția cerului. Ne amintește de Mântuitor, numit fiul omului, precum și fiul lui Dumnezeu, care a venit printre cei pierduți ca să-i răscumpere prin sângele său: „El a fost omul crucii și al durerii. Descoperindu-ne înțelesul și rostul suferinței în lume, ne arată că răbdarea este cel mai bun leac împotriva durerii. Durerea cumințește pe om, întoarce la pocăință, înfrânge trufia și lenevia, povățuiește prin sfințenie, arată zădărnicia lucrurilor trecătoare, întărește credința. Durerea este o mare înțelepciune. Aurul se curăță în foc, iar virtutea se arată în jertfă și suferință. După suferință urmează pacea și bucuria. Pacea veșnică și bucuria fără de sfârșit să fie dorința arzătoare a creștinului” (p. 138). Duminica, le vorbea enoriașilor de exemple biblice, de vameșii și fariseii care au rătăcit calea din cauza viciilor. Zaheu e un avar lacom, îmbuibat, mândru, nedrept, însă, în preajma lui Isus, își vede nenorocirea, goliciunea, zădărnicia idealului fără ideal. Aflându-l pe Cristos, îl primește în inima și în casa sa. „Găzduirea Domnului înseamnă alungarea răului”, ne povățuiește duhovnicul, îndreptându-ne gândul spre „orizontul veșniciei”.

Când unii oameni alergau după fericirile iluzorii anunțate de Aldous Huxley în *Minunata lume nouă* (1932) sau de George Orwell în *O mie nouă sute optzeci și patru* (1949), prevestite cu mult mai devreme de Dostoievski sau de Zamiatin, care scrisese, încă din 1920, romanul profetic *Noi* despre coșmarul „lumilor perfecte”, un simplu preot ortodox de pe țărmurile moldave era mărturisitorul adevăratei credințe. Tocmai de aceea, propovăduia revenirea în fire, cumsecădenia și cumpătarea. „Lumea aleargă după fericire, dar strădaniile sunt zadarnice. Nimeni nu găsește fericirea deplină... Adevărata fericire constă în iubirea de Dumnezeu și în iubirea aproapelui. Fericirea, în complexul ei, începe pe pământ și se continuă în cer. Viața să ne fie o continuă strădanie pentru dobândirea fericirii.” (p. 140) Dacă eroul lui Zamiatin ordonă „Avem datoria să te silim să fii fericit!”, după cum suna comunicatul oficial al Statului Unic evocat în romanul *Noi*, părintele ne ghidează spre liberul arbitru, spre alegerea conștiinței a fericirii care înseamnă iubire și jertfă,

răbdare și smerenie. Toate acestea sunt virtuți care se desăvârșesc greu, în suferință, de aceea sunt străine de directivele utopice/distopice ale „omului nou” obligat la fericire. „Răbdarea e o virtute de căpetenie, pentru că ne deosebește de lumea agitată, nerăbdătoare; ne face destoinici a împlini porunca Mântuitorului”, cugetă preotul. El ilustrează mai multe tipuri de răbdare – în ispită, în suferință, în nedreptatea pe care ne-o fac uneori semenii noștri, în persecuții pentru învățătura Domnului, în viața de toate zilele. Obținând aceste daruri, vom gusta și din „roadele răbdării”: statornicia în bine, apropierea de Domnul, biruința asupra răului.

Ștefan Vasiliu, care a fost în timpul războiului învățător și misionar (în 1943, în Transnistria) și care a lucrat ca profesor de limba română în anii 1945-1948, se pensionează pe caz de boală în 1959 – sănătatea sa deteriorându-se din cauza șicanelor dirijate de Secția Financiară –, după 33 de ani de slujire la altarul Ortodoxiei. În ultima parte a vieții, se ocupă de apicultură și ține un jurnal despre universul perfect al albinelor. La 9 iulie 1971, pleacă din lumea noastră nedreaptă și se mută la Domnul, lăsând mesajul: „Fiți tari și biruși!” Într-o predică, mărturisește cu sinceritate care i-a fost destinul: „Din mila lui Dumnezeu, am primit rosturi și daruri spre a le folosi spre binele tuturor, cu pricepere, cu dragoste, cu râvnă”.

Mai amintim o predică în care se arată ironic cu privire la invențiile moderne care nu sunt secondate și de moralitate: „O! Dar câte cuceriri nu are tehnica modernă! Nu există oare o tehnică a șperțului, a speculei, a urii, a lașității, a calomniei, a exploatării celui fără apărare, a difuzării adevărilor false, a promovării celor fără merite, o tehnică a cinismului?” Ideile sale sunt actuale, răspunzând imperativelor noastre: nu există credință fără fapte. De aceea pleda el pentru asistență socială și asistență creștină, pentru conlucrarea dintre școală și biserică, pentru o morală a conștiinței.

Trăind în „vălmășagul vremurilor”, avem nevoie de „mâna Domnului” și de unirea dintre știință și credință. Aceste sfaturi și gânduri fac parte atât din Sfânta Tradiție, cât și din gândirea transmodernă, pe care o aprofundează mai mulți filosofi creștini contemporani, continuând învățătura Sfinților Părinți. În eseu despre *Știință și credință*, de exemplu, își susține argumentat ideile cu citate din filosofii lumii, numiți poetic „Luceferii gândirii”: Platon, Aristotel, Cicero, Thales, Socrate, Descartes, Leibnitz, Newton, Voltaire, Spinoza ș.a.

În clipele în care valorile sunt date uitării, Ștefan Vasiliu militează pentru credință și pentru respectul față de tradiție, pornind de la modelul Fecioarei Maria, figură „curată, smerită, bună, nevinovată și supusă lui Dumnezeu”. „Răscumpără-ți vremea!” mai spune el, îndemnându-ne la credință și filantropie. „Creștinismul n-a fost propovăduit prin scris, ci prin vorbe și fapte, lucru practic și ușor, potrivit vremurilor de atunci”, scrie, de asemenea, duhovnicul evidențiind rolul predicii și al tradiției (p. 28).

Textele lui sunt nu numai aprofundări ale gândirii marilor teologi, dar și exemple de apos-

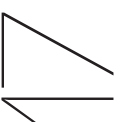
tolat social și politic. Preotul este convins că a muri pe câmpul de luptă înseamnă „a muri pe câmpul de onoare”. El îi comemorează pe soldații care și-au dat viața pe front.

Grație sacrificiului acestor eroi, românii și-au îndeplinit idealul național: „Pururea vor fi pomeniți la sfințele slujbe și sărbători naționale, între binefăcătorii neamului, pe jertfa cărora și pe mormântul cărora România Mare și-a zidit temelie. Am venit la mormintele lor ca de aici să luăm putere, să ne însuflețim de eroismul lor, de iubirea de patrie și neam, până la jertfa vieții noastre!” (pp. 40-41)

Volumul îngrijit de Lucian Vasiliu se aseamănă ca tematică și structură cu antologia *Din cele trăite printre oamenii de la izvoarele Jiului* (2009) întocmită de medicul Dan Ioan Nistor, membru al Uniunii Scriitorilor, un alt descendent al unei familii de preoți. Acesta a adunat studiile părintelui Traian Moșic și mărturiile sale de deținut politic învinuit de „uneltire” contra statului „democratic”. Aș mai aminti alte trei cărți de memorialistică: atât *Hronicul și cântecul vârstelor și Luntrea lui Caron* de L. Blaga, fiul preotului Isidor Blaga, cât și „*Lumina faptei din lumina cuvântului*”. *Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, volumul scris de Lidia Ionescu Stăniloae, din care putem înțelege profilul spiritual al unui intelectual inconvenabil pentru un regim dictatorial.

Aceste cărți, scrise de fiii/ficele pământești ai unor preoți, sunt necesare tuturor fiilor/ficelor duhovnicești; ele sunt dovezi ale tăriei de caracter și ale demnității unor oameni născuți acum o sută și mai bine de ani, care s-au desăvârșit lăuntric, fiind adevărate călăuze spirituale pentru oamenii care au rezistat prin cultură și credință în fața „eliberatorilor” sovietici. Datorită jertfei unor preoți ca Dumitru Stăniloae (1903-1993), Marcu Moșic (1909-1984), Ștefan Vasiliu (1908-1971) etc., cu toții prigonii de regimul dictatorial, comuniștii nu au reușit ce și-au propus – distrugerea identității noastre naționale. Când sovieticii ne aduceau directivele Kremlinului și ne impuneau credința în steaua roșie, acești păstori, unii formați în Bucovina, alții în Ardeal, ne aminteau de lumina nepieritoare a înțelepciunii Sfinților Părinți; au fost niște repere prin care românii au reușit să supraviețuiască „terorii istoriei”.

Cel puțin în anul sărbătoririi centenarului Marii Uniri să ne gândim la cei care s-au sacrificat, care au fost ziditori nu numai de țară, ci și de suflete, să ne întoarcem la adevăratele modele spirituale, să mergem pe calea nădejdiei. Să medităm asupra pildei fiului risipitor, pe care preotul Ștefan Vasiliu o comenta astfel: „Dacă oamenii rătăcesc, asta înseamnă că există un drum bun. Pilda ne luminează asupra rătăcirilor. Fiul pleacă în vagabondaj, fiind leneș, răsfățat, ușuratic, dornic de petreceri zgomotoase... Starea aceasta de scârbă îl determină să se întoarcă la căldura căminului părintesc și la viața de lumină ce se cuvine omului... Căderea e un prilej de ridicare.” ■

Stăpânirea și exaltarea emoției

HORIA
GÂRBEA

Sorin Lavric, *Glasure din bolgie*,
Editura Ideea Europeană

Bibliografia volumelor lui Sorin Lavric înregistrează o nouă apariție după opt ani de răgaz editorial, presărat însă cu numeroase articole apărute mai ales în *România literară*, unde tocmai în această perioadă autorul a lucrat ca redactor. Doctorul (în sensul de medic) devenit doctor în filosofie și exeget al lui C. Noica își adună în noua carte peste patruzeci de articole ale sale referitoare la memoriile deținuților politici din perioada comunistă. Această lectură este de-a dreptul pasionantă pentru cine caută exemple de forță morală ori vrea să-și regăsească temeiuri pentru ura împotriva bolșevismului. Deși, mai ales pentru cei ai căror înaintași au cunoscut ororile perioadei, acest sentiment (necreștinesc, e drept) nu se ostiește prea lesne. Îi sugerez lui Sorin Lavric un „segment“ de public neașteptat pentru literatura penitenciară ca și pentru volumul său: tortionarii înșiși împreună cu cei care le mai împărtășesc convingerile, „persecutorii moderni“ pe care-i definește eseistul în finalul cărții. Aceștia vor citi cu deliciu, presupun, sintezele pe care le consacră Sorin Lavric victimelor lor, scoțând în evidență chinurile cele mai oribile, demne de fantezia lui Dante, la care aceste victime au fost supuse. Pentru că vor avea satisfacția de a cunoaște suferințele provocate de ei și – de ce nu, speranța moare ultima – exemple de ce-ar putea să fie o nouă venire a lui Marx și a discipolilor săi practicanți. Nu e deloc sigur că Dumnezeu ne va feri de o asemenea nenorocire. Cartea lui Sorin Lavric prezintă interes pentru cei care, fiind predispuși să parcurgă memorialistică de acest tip, nu au avut acces la toate volumele. Unele au apărut la Humanitas sau la Vremea, unde cei interesați știu să le caute, dar altele au apărut la edituri mici sau la edituri atipice pentru acest fel de literatură. Așa sunt Editura Filos (pentru Mihai Buracu) sau Editura Reîntregirea (pentru amintirile despre Valeriu Gafencu) sau Christiana (pentru Gh. Calciu). Probabil multe volume de acest fel au devenit intruabile, încât sintezele lui Sorin Lavric sunt cu atât mai prețioase. Ceea ce recomandă, printre alte calități stilistice, dar și de situație morală, scrisul lui Sorin Lavric pe tema dificilă aleasă sunt echilibrul și calmul, stăpânirea emoției în fața unor fapte care pot îndemna pe oricine fie la izbucniri în imprecizie, fie, mai curând, la abandonarea scrisului, urmată eventual de acțiuni revanșarde directe. Autorul însă reușește să rămână lucid și să nu ajungă la pamflete facile. Face parțial excepție eseu final care expune trăsăturile „persecutorului modern“ al victimelor terorii comuniste. Mai este exceptat de la regula echilibrului chiar *Cuvântul înainte*, în care Sorin Lavric pune în paranteză literatura și „autonomia esteticului“, un „joc frivol de capricii obtuze“ căzut în „fundul sterp al unui intelect în care elementul

numinos nu a pătruns“. Autorul, om de înțelegere largă, precum tot ceea ce scrie o dovedește, se orbește aici cu bună-știință pentru că există și ficțiuni care pot provoca o cutremurare a conștiinței. Dovadă că înșiși unii dintre cei care se numără printre victimele bolșevismului au avut acces la metafizică și spirit convertite în artă, în literatură și nu doar în mărturie: V. Voiculescu și Ion D. Sârbu. Volumul lui Sorin Lavric este unul substanțial și necesar.

Mircea Muthu, *Repere culturale transilvane*, vol. 2,
Editura Școala Ardeleană

Al doilea volum din seria semnată de reputatul universitar din Cluj începe cu un eseu de mare întindere: *Continuități și polarizări*. Este vorba despre formele de continuitate ale civilizației românești în Transilvania și de polarizări ale societății din această parte a țării. Autorul trage concluzii dintr-o informație bogată pe care cititorul o absoarbe cu folos. Detaliile pe care Mircea Muthu le cunoaște atât de bine sunt de mare interes – în ceea ce mă privește, le-am citit cu pasiune și cu mare curiozitate – pentru publicul din afara unui cerc restrâns de specialiști. La fel de interesante, palpitate aș zice, sunt raționamentele ordonatoare ale profesorului Mircea Muthu. Alte eseuri cuprinse în volum urmează aceeași notă de seriozitate și pasiune pentru detalii atât în partea care se referă la anumite opere literare ale unor autori clasicizați (Rebreanu, Goga, Cotruș), cât și în aceea dedicată unor *Insertii contemporane*, adică unor scriitori precum Mircea Petean, Ion Mureșan, Florina Ilis, Marian Ilea, Ștefan Borbély, Al. Cistelean. Volumul este de o remarcabilă densitate și în privința ideilor și în cea a informației propriu-zise, constituind o lectură recomandabilă oricărui amator de desfătări intelectuale. Rafinamentul stilistic al lui Mircea Muthu impregnează articolele sale, indiferent de subiect, dovedind că nu există teme aride, că doar autorii le pot face să pară astfel. Alchimistul reperelor culturale are capacitatea de a prefăce în metal prețios un conținut de care cititorul s-ar apropia cu o oarecare mefiență. Intră în această artă și harul didactic, dar și ceea ce se numește, deși este inefabil, talent literar.

Olga Delia Mateescu, *Doamna Godot*,
Editura Tracus Arte

Cunoscuta actriță a devenit recent laureata Premiului Uniunii Scriitorilor din România la categoria literatură pentru copii, juriul oferindu-i distincția pentru volumul ei de povestiri din 2017, apărut tot la Tracus Arte, cu ilustrații de Adriana Grand, volum despre care am scris în această pagină. După succesul

obținut, Olga Delia Mateescu a revenit la genul care a consacrat-o – dramaturgia. Volumul *Doamna Godot* cuprinde patru piese noi dintre care cea titulară este și cea mai reușită în opinia mea. Ea se află în programul stagiunii viitoare a Teatrului Dramaturgilor Români. Este o piesă în două personaje, două femei, ipostaze ale aceleiași persoane la vârste diferite, care au o neașteptată întâlnire, întâmplătoare sau nu. *Zeița comerțului sau Pește cu blană* este o comedie cu nuanțe absurde despre consumism și reclamă. Cu o publicitate agresivă se poate vinde orice, chiar și pești cu blană. *Sistemul din umbră* este o *farsă economico-administrativă* cam în același registru, despre administrație, putere financiară și manipulare. Mai „umană“ și mai realistă e ultima piesă din volum, scurta *Omul cu lebede*, o dramă conjugală infuzată mai vag de același teatru al absurdului. Acest volum, explicit sub semnul lui Beckett, vorbește totuși despre societatea contemporană și despre deruta celor care nu au de ales și trebuie să trăiască în ea, căci alta nu e pe lume.

Ortansa Cojoc, *Gânduri... rânduri...*,
Editura Timpul

La Gala Poeziei Române de la Iași, o doamnă din public, pe care am ales-o ca „interlocutor“ în recitalul meu liric, s-a dovedit a fi poetă. Avea un volum recent asupra ei și mi l-a oferit la final. Textele sunt extrem de scurte, sentimentale. Chiar dacă, în ansamblu, se poate observa că mai e o cale lungă până la ceea ce se poate numi cu simț de răspundere „poezie“, unele versuri pot fi consemnate ca fiind mai izbutite: „Lacrima grea/ a lui Iisus/ căzând/ pentru durerile lumii sapă un imens crater/ și-l umple“ (*Oceanul*). M-am plictisit de când tot spun că poziționarea versurilor în opțiunea „centred“ este trivială și kitsch. Sper ca măcar poeta ieșeană să țină cont de acest lucru la volumul următor, în care, sper, va găsi ac de cojocul poeziei.

Iuliana Paloda-Popescu, *Sfera de cristal*,
Editura Rawex Coms

Un volum conceput neobișnuit ne oferă poeta și pictorița Iuliana Paloda-Popescu, ajunsă la a opta carte, toate de poezie. Anume: poemele ocupă prima parte a noului volum, ceva mai succintă, în fapt 38 de pagini. O parte mai întinsă este a doua, în care autoarea a grupat o notă bio-bibliografică personală, urmată de (probabil) toate articolele care s-au scris despre poezia sa din 1982, când a beneficiat de încurajarea lui Cezar Ivănescu, și până azi. În fine, în ultimele peste 50 de pagini, se prezintă extrase din aceste articole, semnate de diferiți poeți și critici. Unii de notorietate (Mihai Cimpoi, Ion Dodu Bălan), alții necunoscuți, cel puțin mie (Gh. Marin, Daniela Varvara), majoritatea aflați la mijlocul acestor extreme. Poezia propriu-zisă este subordonată grafic sferei. Cum pe planul hârtiei sfera se proiectează sub forma unui cerc, textele sunt niște caligrame circulare: primul vers e mic, al doilea mai mare și următoarele cresc treptat până la Ecuator, pentru ca apoi să scadă, încât ultimul vers să-l ajungă în dimensiune pe primul. Unde poemul are mai multe strofe, fiecare dintre ele e organizată astfel. Dincolo de această fantezie, poemele sunt mici reverii lirice, egale între ele, nesupărătoare pentru cuget: „Acum,/ atingi apa cu/ pleoape deschise și în/ tremurul ei descoperi urma unei/ flori albe ascunse în ființa ta...“ ■

DANA POCEA

Δunsprezecea ediție a Festivalului Internațional Shakespeare (Craiova, 23 aprilie – 6 mai 2018) s-a încheiat triumfător, cu un spectacol grandios – invitat în afara festivalului –, intitulat *Ace și opiu*, o producție a Companiei Ex Machina (Québec), un poem-eseu despre condiția artistului, despre întoarcerile și dependențele sale, despre trecerile bruște de la agonie la extaz. Autorul fabuloasei reprezentații este celebrul Robert Lepage. Acela care, în toamna lui 2017 la F.N.T., a năucit publicul românesc cu *Hamlet-Collage*, un spectacol care a produs șocuri puternice. Fără să intru în detalii, amintesc că acțiunea capodoperei shakespeariene se derula într-un cub rubik, cu efecte de curată nebunie, dar și că protagonistul, vestitul actor rus Evgeny Mironov, a fost interpretul tuturor rolurilor.

Același emblematic cub rubik, cu trei fațete lipsă, suspendat în mijlocul scenei, constituie și în *Ace și opiu* un element miraculos în configurarea spațiului de joc și a imaginii scenice a unui text alcătuit din joncțiunea a „trei povești”. Relatate nu însă într-o ordine anume, ci prin interferare atât la nivel narativ, cât și ca temporalitate a acțiunii. Prima e (repet, nu cronologic) o *Scrisoare către americani* de Jean Cocteau, scrisoare scrisă de el în avion, la întoarcerea dintr-o vizită la New York, în 1949. A doua reconstituie un episod din viața lui Miles Davis. Acesta, odată ajuns la Paris, nu numai că fascinează fanii francezi ai jazz-ului, dar este și el fascinat de Juliette Greco. Se naște astfel o „idilă” cu devieri tragice, cu stări explosive, rasismul având un cuvânt decisiv în deznodământul ei. A treia istorie, tensionată și ea, se petrece tot la Paris, dar la o distanță de patruzeci de ani, la același hotel, Louisiane, în aceeași cameră în care au locuit Sartre, Simone de Beauvoir și Juliette Greco. De astă dată, faimoasa cameră adăpostește însă un *québécois* (pe Robert Lepage însuși) care încearcă să se elibereze de obsesia răvășitoare a unei iubiri devastatoare. *Ace și opiu*, la fel ca și *Hamlet-Collage*, e un spectacol tulburător, o radiografie a subteranelor nebuloase ale existenței, ale cărei teme prioritare sunt iubirea, suferința, arta. Cei doi interpreți, Olivier Normand și Wellesley Robertson III, desăvârșiți, rafinați și incandescenti, sunt într-o permanentă oscilare între experiența subiectivă, trăită direct, la un grad de intensitate emoțională care provoacă catharsisuri psihologice, și unele digresiuni obiective, de ordin mental,

Planeta Shakespeare

care se limitează la faptă, la eveniment în sine. Lui Lepage nu-i place cuvântul teatru, nu-i place ceea ce presupune teatrul clasic. De aceea, preferă provocarea și lăsarea la o parte a etichetei. Pornește de la un simbol al copilăriei, al jocului presupus de cubul rubik, și ne impune parcă să rămânem angajați în joacă. O „joacă” totuși care reclamă precizie matematică, tehnologie spectaculoasă, imprezibil – toate puse în slujba virtuozității artistice. În multiplele compartimentări ale cubului, reprezentând mai mult un mecanism decât un cadru scenografic, cascadoria, ritmul, forma și magia creează iluzia cotidianului, oferindu-i publicului un model perfect de alianțe între regie, interpreți și soluții scenice.

Dar hai să revenim și să poposim puțin pe *Planeta Shakespeare!* Anul acesta, aici au fost prezente treisprezece țări de pe toate continentele cu un număr de douăzeci și cinci de spectacole. Am putea spune că la Craiova am avut parte nu doar de un peisaj teatral divers, satisfăcând toate gusturile, ci și de unul marcat de evenimente spectaculoase de prim-plan. De la spectacolele de stradă (Piața Buzzești, Piața Mihai Viteazul și Piața Shakespeare) la cele în aer liber (Teatrul de vară din fabulosul parc Nicolae Romanescu), de la spectacolele de anvergură din sala Teatrului Național Marin Sorescu la altele găzduite de Teatrul Colibri, itinerarul artistic a fost epuizant, dar a meritat efortul. Cei care au fost atenți la acest aspect au conștientizat că artistul nu aparține unei țări, ci este un *citoyen du monde*. În *Dilema*, în articolul *Despre joc, joacă și jocuri*, Andrei Pleșu afirmă, între altele, că „nici Dumnezeu n-avea nevoie să facă lumea”, fiindu-și „Sieși suficient”. Nu știu dacă Emil Boroghină, fondatorul Festivalului Shakespeare, considerat astăzi unul dintre cele mai importante din lume, a mers cu gândul atât de departe. Știu în schimb că domnia sa îi aparține stirpei celor cu har și curaj. Cunoșcându-i rigoarea și tenacitatea proverbiale și ținând cont de faptul că-i are alături pe Ilarian Șefănescu și Vlad Drăgulescu, doi „agheotanți” inimoși, nu am nicio îndoială că „planeta Shakespeare” va avea un viitor sigur. Promisiunea că ediția din 2020 se va deschide cu un spectacol de Robert Lepage explică de ce canadianul a fost invitatul de onoare al celei din acest an. În numărul următor al revistei, voi comenta câteva dintre spectacolele care mi-au reținut atenția în mod deosebit: *Măsură pentru măsură* (regizor Declan Donnellan), *Nopți ateniene* (producție a Naționalului craiovean), *Furtuna* în viziunea japonezului Masahiro Yasuda etc. ■

Spectacol de masterat pe un text alambicat

DINU GRIGORESCU

Tragedia omului
adaptare după poemul dramatic
Tragedia omului de Imre Madách
Spectacol prezentat de TNB în parteneriat cu Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică I.L. Caragiale din București.

Premiera: 5 mai 2018

Lucifer: Dorin Enache
Adam: Dumitru Georgescu
Eva: Maria Veronica Vârlan
Cohorta de spirite luciferice:
Andrei Atabay
Adrian Loțcu
Claudian Șiman
Dragoș Stanciu
Bogdan Trifan
Ionuț Terteci
Ion Tudorache
Spiritul Pământului:
Alexandru Beteringhe

Regie: Diana Mititelu
Adaptare: Diana Mititelu
Decor: Ioana Ungureanu
Costume: Corina Boboc
Light design: Alexandru Bibere

Un spectacol de senzație, filosofic, problematic, eclectic, biblic, tragic, istoric, magic-macabru, care vorbește despre tragedia ființelor și a epocilor, supuse toate finitudinii, putreziciunii, dispariției totale, depravării, iadului de pe pământ și de sub pământ, dar și ipoteticului și mult visatului rai unde un Dumnezeu blajin, posesorul unei chei uriașe care descurie porți cosmice, izbăvește de păcate, în numele crucii de care atârna mereu răstignitii, și în jurul căruia mișună preoții cu teoriile lor spirituale de iertare a vinelor ancestrale. Toată povestea învârtindu-se în jurul unui Adam și a unei Eve, care se iubesc, se tăvălesc în noroaiile vieții de toate zilele, se îmbârligă, omenesc și la un moment dat satanic, mor, dar reînvie în alte forme umane (nu se știe adevărul, totul este ipoteză) ca să ducă mai departe în cărcă povara unei vieți cu sau fără sens, spre un viitor cert și incert totodată, unei vieți în siajul lui Hamlet care spune că știm ce suntem, însă nu știm ce vom deveni. Spectacolul masteranzilor poartă pecetea profesorului Ducu Darie, un regizor fantast, atras de montări în care decorul se mișcă și surprinde mereu, unde inventica e la loc de cinste, unde drama și tragedia sunt mult mai acasă la ele decât comedia, care nu lipsește, însă în cheia unui grotesc gigantic. Pe scena mică, dar pragmatică, a Naționalului (bijuterie a TNB-ului), ideală pentru experimente, se dezlănțuie furibund imaginația regizoarei, o tânără care arată multă maturitate și

stăpânire de sine. Diana Mititelu se califică fără doar și poate pentru elita viitorului nostru teatru, împreună cu trupa de băieți virili la paroxism și cu o față extrem de mobilă în toate ipostazele, dar a cărei voce mai trebuie dezvoltată puțin, dacă acest lucru va fi posibil. Regizoarea manevrează cu dezinvoltură grupurile, le așază și le reazăază cum vrea ea în desiușul unor bordeie, alcătuiind o multitudine de tablouri mai mult decât teribile, mortale, cu salturi metafizice spre mereu altceva, promovând o vizualizare atroce a personajelor care ies din morminte, din noapte, din orice, pentru a intra în alte haine metaforice. Exceptionale sunt momentele în care oamenii se metamorfozează în insecte, devin furnici, pentru a ne sugera, avansând multidinamic cu picioarele lor de miriapode, că așa am putea deveni și noi, că aceasta este tragedia cea mare a omului, dar nu și a speței umane care, cum-necum, se târăște înainte prin alte noroai, cele ale vieții citadine. Lucifer e damnat. Dumnezeu e o ancoră a sufletelor și biserică, o izbăvire de păcate, deși nu suntem absolut convinși. Decorul e de cimitir, universal. Maldăre de pământ – care vor pune la grea încercare personalul tehnic al teatrului, atunci când va veni clipa eliberării scenei pentru un alt spectacol – acoperă morții. Unul dintre ei apare chiar din fundul pământului, ne dă fiori, dar asta e. De altfel, spre finalul piesei, se va înălța puțin câte puțin pe scenă o formă piramidală metaforizând marea piramidă de cadavre a omenirii.

E greu să faci distincții între actorii care par a fi o apă și un pământ. Se detașează Eva, cu și fără sânii goi, Adam în duble reîncarnări umane, clericul de sorginte catolică, cu straietele lui purpurii înconjurat de pașii bisericii într-un tablou de purgatoriu, între pământ și mormânt. Trupurile par a fi și suflete. Hodoronc-tronc se consultă și zodiacul ateu; pe cer, la un moment dat, se aprind stele și se citește viitorul în ele. Iar noi citim în acest spectacol o constelație de talente care vor da strălucire teatrului – indiscutabil. Regia dovedește o forță deosebită de manipulare a haosului cu multiplele lui fațete, decorul aduce pe scenă munți de pământ din toate cimitirele istoriei, noroiul e personaj, tăcerile – urale iar țipetele înfricoșează, biserica ne apare ca un bun balsam, care poate fi comandat și online.

Portretele dau spațiu lumii ancestrale, zbenquiala erotică e animalieră, dar productivă. Multe, foarte multe sugestii. Și felicitări! ■

R A D U
V O I N E S C U

Topîrceanu, punct cu punct

Nu dispun, din păcate, de informații satisfăcătoare despre opinia publicului de azi cu privire la opera lui la G. Topîrceanu, marele nostru poet minor. Critica l-a apreciat, în general, la adevărata valoare, observând aria de extracție a subiectelor – cotidianul, banalul, derizoriul, zone pe care le-a înscris cu aplomb în estetic –, respectându-i și admirându-i spiritul atent, ingeni-ozitatea, preocuparea pentru formă, umorul, lirismul delicat sau contondent uneori, apelul la referințe culturale neașteptate.

Primele versuri ale poetului au sunat sub forma unui distih compus, după propria mărturisire, prin clasa a doua primară, atunci când manualele sunt pline de poezii patriotice, mobilizatoare: „Veniți cu toții, frați români/ Să dăm năvală în păgâni!” I le-a dezvăluit în recreație unui coleg de clasă care, după ce le-a ascultat cu degetul în nas, s-a pronunțat: „Ce-mi dai să nu te spun la domnu’?” Viitorul autor al *Baladelor vesele și triste* i-a dat două palme.

La moartea sa timpurie, în 1937, era, după opinia lui Pompiliu Constantinescu, „cel mai popular poet contemporan”. Debutase de vreme, în mai 1904, pe când era încă elev la Sfântu Sava, cu o poezie destul de trivială, *M-am pro-copsit...*, dar gustată de cititorii suplimentului ziarului *Adevărul*, intitulat *Belgia Orientului*. La *Viața Românească*, de care va rămâne apoi legat nu doar în calitate de colaborator, ci și, ani îndelungați, de secretar de redacție, devenind ieșean la îndemnul mentorului publicației, G. Ibrăileanu, va începe să scrie în 1909. Poezii umoristice, apoi celebre balade, între care *Balada chirișului grăbit* este, după formula lui G. Călinescu, „un cap de operă”.

Lui G. Topîrceanu i-au fost dedicate monografii de către Al. Săndulescu (1955) și Const. Ciopraga (1966). Probabil, însă, că nimeni nu și-a consacrat mai multă energie dezvăluirii unor aspecte din viața și opera poetului *Rapsodiilor de toamnă* ca George Sanda. O serie de volume și articole, între care *G. Topîrceanu inedit* (1997), constituie rodul cercetării amănunțite a arhivelor și a unor documente și manuscrise aflate în colecții particulare, dintre care cea mai consistentă pare a fi cea proprie, o parte din aceasta fiind primită de la Otilia Cazimir, pe numele adevărat Alexandra Gavrilăscu, de care Topîrceanu a fost atât de legat până în ultima clipă a vieții sale și care, la rândul ei, i-a purtat o dragoste ce nu s-a stins decât odată cu trecerea sa în neființă, în 1967.

GEORGE SANDA

G. TOPÎRCEANU ÎN FAȚA POSTERITĂȚII

Recent, George Sanda a revenit cu ambițioasa monografie *G. Topîrceanu în fața posterității* (Editura George Sanda, 2017), un studiu care fructifică în mod sistematic reflecțiile asupra operei poetului, prozatorului, cronicarului dramatic, momorialistului (încă ignorat pentru contribuțiile în aceste ultime domenii), ca și experiența în consultarea documentelor rămase (destule, se pare, s-au pierdut, în ciuda eforturilor Otiliei Cazimir) drept mărturii ale trecerii prin timp a celebrului parodist, dar și ale seriozității cu care se angajase în cunoașterea literaturii, a lumii ca viziune științifică și în perfecționarea tehnicii poetice (redactând, între altele, un dicționar de rime extrem de substanțial, și acesta obiect al unei editări girate tot de George Sanda).

Ca metodă de lucru, George Sanda abordează datele și faptele după criteriul cronologic, urmărind, punct cu punct, detaliile biografice și modul în care, eventual, acestea s-au reflectat în operă (a se vedea poeziile din tinerețe, dedicate unor domnișoare, de pildă, sau memorialistica de război) ori, ținând pasul cu elaborările și diversele apariții, în reviste sau în volume, în ceea ce privește creațiile ce au legătură numai cu inspirația și cu debordanta imaginație și abilitate a rimei care reprezintă o amprentă inconfundabilă a lui G. Topîrceanu.

Un Topîrceanu redat verosimil, respectând realitatea documentelor și a mărturiilor, unele inedite, netrucat de intenții hagiografice, lucru mai rar în istoriografia noastră monografică. Cu toate acestea, *G. Topîrceanu în fața posterității* este, dincolo de faptul că ar fi avut nevoie de o redactare mai atentă, o lucrare scrisă cu dragoste și cu un soi de devotament care se exprimă în minuția urmăririi detaliilor de viață și a aspectelor mai puțin discutate ale operei, tratate cu impresionantă acribie.

Între câștigurile acestei monografii se numără și acela de a atrage atenția asupra calităților scrierilor în care G. Topîrceanu rememorează experiența celui de-al doilea război balcanic, a Primului Război Mondial și a prizonieratului în Bulgaria. Redactate într-un limbaj de o literaturitate surprinzătoare în perimetrul genului, cu descrieri făcute cu mare artă, demne de studiat în școală, ele constituie, în același timp, momente ale stricteții autenticității, ceea ce spune mult despre convingerile poetului.

Critica literară are la ce medita de aici înainte. ■

S I M O N A V A S I L A C H E

Sudul și Vestul

Romanul recent al lui Augustin Cupșa, *Așa să crească iarba pe noi* (Humanitas, 2017), nominalizat de curând la Premiul Constantin Țoiu al Uniunii Scriitorilor din România, este una din cele mai bune povești despre maturizare pe care am citit-o în ultimii ani. Maturizarea unor golani, pentru care școala e cel mult un teren de luptă cu găști rivale iar câmpia – și un zăvoi – de la marginea Craiovei spațiul marilor fapte. Familiile le sunt împărțite între România și Italia, un fel de sud al Vestului, din care vin saci cu haine purtate și spre care pleacă, pe filiere obscure, speciile de păsări rare pe care le braconază grupul de adolescenți. Pisciă și prietenii lui (majoritatea având tot porecle) respiră mirajul unui Eldorado italian destul de soios și de *pericoloso*. În povestea pe care o spune – martor iscoditor al unor lucruri care, vorba maică-sii, nu-s de el –, prăpăditul de Pisciă strecoară cuvinte italienești perfect topite în fluxul vorbirii, exact ca în păsăreasca emigranților tranziției. De altfel, în limbajul personajului-narator nu surprinde decât maturitatea (caracteristică, și ea, copiilor nevoiți să joace dur), argoul adolescenților de cartier și, deopotrivă, al părinților și cunoșcuților, navetiști între două țări, cu ocupații nu dintre cele mai onorabile, neavând nici o notă falsă. Între diferitele *flash-back*-uri (precum o fotografie scorojită cu babacii înainte să emigreze în anul când Craiova făcea prima dublă la fotbal iar Pisciă venea pe lume) și trasul cu ochiul spre viitor – fiindcă nu e greu de presupus ce se va alege de urmașii deschizătorilor de drumuri spre Vest –, curge viața Sudului, un spațiu la fel de straniu, plin de contraste și de surprize, ca râvnita Italie. Viața pe baltă – unde vânătorii clandestini se întrec cu alți musafiri mai mult sau mai puțin nepoștiți, unde furtunile din câmpie le strică strategia și unde, în ore lungi de pândă, se caută răspunsuri la marile întrebări –, încremenește în tablouri când paradisiace, când apocaliptice. Acolo succesul se măsoară după numărul de „bucăți” care cad în plasă sau după priceperea la fotbal ori după dibăcia eschivelor din calea raziilor, a tertipurilor căutate îndelung pentru a găsi cumva-cumva o scăpare, fie ea și una temporară.

Membrii micii frății află, ca într-un *Împărat al muștelor* de pe o insulă de undeva din Sud, că nu e o fericire să fii fraier, dar nici prea hoț, și că adevărul nu face bine nimănui. Dintr-o ceartă prostească, Edi, prietenul lui Pisciă și șeful găștii, îl lovește mortal pe unul din veteranii braconajului pe baltă. Tot din greșeală, apa-

rent, acel Tuică, activist de partid pe atunci, își descărcase, pe vremuri, pușca într-un camarad. O crimă din anii '80 și una din anii '90 – despre care n-o să se vorbească niciodată – acoperite de ierburile binefăcătoare bălții. Un vis ciudat al lui Pisciă ne dă de bănuț că mortul de demult, cel omorât pe baltă, ar putea fi tatăl lui. Părintele absent, în locul căruia s-a insinuat Edi, cel pe care Pisciă îl acoperă, rostind împreună cu el scurtele jurăminte-blestem de sine care dă titlul cărții: așa să crească iarba pe noi, dacă vorbim. Formula, dincolo de solemnitatea adolescentină (care-i face, de pildă, pe Edi & co. să îngroape ritualic o pasăre moartă), exprimă, cel mai concis

cu puțință, filosofia bălții și a lumii incerte în care se mișcă tinerii.

Totul este provizoriu, schemele, deopotrivă acelea ale vânătorii lipsite de orice *fair-play*, cât și cele ale reușitei în societate, sunt facile, desigur, subțiri, făcute să țină o dată și gata. Viața pe care o duc idoli din Italia e și ea pe furate, mizerie poleită și, cum tot repetă Pisciă, lamentabilă.

Singura scăpare din atâtea plase și capcane pare să fie liberul arbitru. Acela care vine cu buletinul, cu primul prag al maturizării, cu dreptul de-a călători de unul singur, de-a cumpăni și de-a alege. În fața acestui prag, Augustin Cupșa își încheie abrupt povestea. Ce va face Pisciă de acum încolo? Cum se va desfășura viața lui? Nici iarba de pe baltă nu știe.

Așa să crească iarba pe noi e o bună achiziție pentru noua colecție de scriitori români contemporani a Editurii Humanitas. De bună seamă, un pariu câștigat. ■

SCAIA

CĂLIN
STĂNCULESCU

AUREL
MARIA
BAROS

CUT
-
UP

Premii și pronosticuri

Laisser passer I

Gala Premiilor Uniunii Cineaștilor din România s-a desfășurat cu o zi după aceea dată istorică, 27 mai 1896, care avea să marcheze prima prezență a celei de-a șaptea arte pe pământ românesc. (Poate că unii demnitari, nu neapărat miniștri ai Culturii, ar putea instaura ziua de 27 mai drept Ziua cinematografului românesc.) Gala s-a desfășurat la Teatrul Național, unde, într-o sală alăturată, Uniunea Scriitorilor își premia cei mai buni autori, demonstrându-se încă o dată legătura strânsă între arta scrisului și cea a imaginii pe peliculă, cer scuze, astăzi numerică, unde mulți cineaști sunt scriitori iar mulți artiști ai scrisului sunt autentici scenariști.

Un juriu prezidat de eminentul regizor Dan Pița, primul câștigător al unui Leu de argint la Veneția cu celebrul *Hotel de lux*, film cam prost primit în țară și nu prea recunoscut de critici drept o capodoperă, ceea ce nici nu prea era, a mai cuprins nume sonore ale cinematografului românesc, precum regizorul Șerban Marinescu, criticul și istoricul de film Dana Duma, redactor-șef al revistei *Film*, regizorul și producătorul Vlad Păunescu, scenograful Radu Corciova, vicepreședintele UCIN-ului, actrița Dana Dogaru, profesorul și regizorul Laurențiu Damian, președintele UCIN-ului, scenaristul Bogdan Ficeac și criticul Magda Mihăilescu.

Marele Premiu și Trofeul UCIN i-au fost decernate lui Adrian Sitaru, autorul filmului *Fixeur*, de altfel și propunerea criticilor de film din România pentru Premiul Oscar (fără niciun ecou peste ocean).

Călin Peter Netzer, autorul filmului *Ana, mon amour*, premiat și la Berlin anul trecut, a fost răsfățatul juriului, cu cinci trofee și anume: Premiul Special al juriului, Premiul pentru regie, Premiul pentru cea mai bună interpretare feminină – Diana Cavallioti, Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină – Mircea Postelnicu, Premiul pentru montaj – Dana Bunescu.

Trei premii UCIN a cucerit și debutantul de excepție al anului trecut, regizorul Daniel Sandu, autorul filmului *Un pas în urma serafimilor*, care a primit trofeul pentru scenariu, precum și premiile pentru cel mai bun actor într-un rol secundar – Ali Amir și pentru muzică originală – Marius Leftărache.

Premiul pentru cea mai bună actriță i-a fost acordat Amaliei Ciolan pentru rolul din filmul *Offstage*. Premiul pentru cea mai bună imagine, lui Oleg Mutu pentru filmele *Perfect sănătos* (regia Anca Damian) și *Vara s-a sfârșit* (regia Radu Potcoavă). Premiul pentru costume le-a revenit Doinei Levintza și Adinei Bucur pentru filmul *6,9 pe Scara Richter* (regia Nicolae Caranfil). Premiul pentru decoruri i-a fost acordat Alexandrei Alma Ungureanu pentru filmul *Perfect sănătos*. Premiul pentru coloana sonoră, maestrului Mihai Orășanu pentru filmele *Portrete în pădure* și *Lovesc, deci exist* (autori: Dinu Tănase, respectiv Marius Theodor

Barna). Premiul pentru scurtmetraj de ficțiune i-a fost decernat lui Adrian Silișteanu, autorul filmului *Scris/Ne-scris*, iar premiul pentru documentar, lui Andrei Teodorescu pentru filmul *Muzică de petrecere*. Regizorul Liviu Tofan a cucerit Premiul pentru film de televiziune cu *Brașov 1987. Doi ani prea devreme* iar pentru animație a fost premiat Sergiu Negulici pentru *Splendida moarte accident*. Premiul Opera Prima Alexandru Tatos i-a fost înmănat lui Emanuel Părvu pentru *Meda sau partea nu prea fericită a lucrurilor*. Premiul pentru machiaj, Danei Roșeanu pentru filmele *Aniversarea* și *Breaking News*.

O ultimă remarcă importantă: această Gală a marcat și aniversarea a 55 de ani de existență a Uniunii Cineaștilor din România. Instituția a fost înființată în 1963, avându-i drept membri fondatori pe Victor Iliu, Ion Popescu-Gopo, Liviu Ciulei, Paul Călinescu, Mihnea Gheorghiu și Mircea Drăgan.

La capitolul pronosticuri mă hazardez să cred că peste doi ani, poate chiar și mai devreme, vom avea niște filme semnate de câțiva dintre câștigătorii Concursului de proiecte 2017, patronat de Centrul Național al Cinematografului. Să-i vedem pe merituozii câștigători! La categoria lungmetraj de ficțiune, aceștia sunt: Radu Jude cu *Tipografie-Majuscul*, 20/20, Bogdan Mîrică cu *Boss*, Horațiu Mălăele cu *Nunți, botzuri, înmormântări* și *Ciné-vérité*, Vlad Păunescu cu *Cabina de machiaj*, Dan Pița cu *Ecce Homo – 15 august 7222*, Andrei Gruzniczki cu *Emil*, Dinu Tănase cu *Domnișoara Bovary* sau Ovidiu Georgescu cu *Dirijorul tăcerilor*. (Sumele acordate sunt între 670.000 și 3.000.000 de lei.)

Culmea este că sub linia finanțărilor CNC-ului s-au aflat Cristian Mungiu cu *Reostat* (scenariu Ioana Uricariu), Nicolae Mărgineanu, Ivana Mladenovici, Jesus del Cerro sau Radu Potcoavă, autorii unor filme de mare succes din ultima vreme.

La capitolul debuturi, înregistrăm numele lui Adrian Sîrbu cu *Simion Liftnicul*, Bogdan Mureșan cu *1985*, Adrian Voicu cu *Avertismentul* și Svetoslav Draganov cu *Waterfall*.

La capitolul scurtmetraj de ficțiune, au fost 20 de proiecte, pe primele două locuri clasându-se *Sami* de Ștefan Orlandici Stojanovski și *Laila* de Raia Al Souliman.

Regizorii Tudor Giurgiu, Brigitte Drodloff, Nicolae Mărgineanu și Ioan Ionescu au obținut finanțări pentru proiecte tematice. Eva Pervolovici, Copel Moscu și Alexandra Gulea au obținut finanțări la capitolul documentare.

Din păcate, nu am auzit că ar fi printre titularii finanțărilor CNC-ului regizori de talia unui Caranfil, Porumboiu, Mitulescu, Sitaru și mulți alții afirmați la festivalurile internaționale din 2017 și 2018. ■

Pentru aceia care, din rândurile dumneavoastră, cunosc, printre limbile străine, engleza, voi încerca să lămuresc semnificația acestei expresii folosite curent în Franța. Idiomul *laisser passer le mérinos* este o variantă modernă a expresiei populare *laisser pisser le mérinos*, care s-ar traduce mot-à-mot, într-un stil colocvial: „lasă oaia merinos să facă pipi”. Mielul, berbecul. Expresia prezintă și o variantă dezvoltată: *laisser pisser le mérinos... en passant* sau *en passant par la Lorraine* – „lasă oaia merinos să facă pipi atunci când trece” sau „atunci când trece prin Lorena”, deși merinosul provine din Spania și poartă un nume a cărui etimologie este legată de un trib berber.

Ar trebui menționat, înainte de toate, că lumea occidentală nu este așa puritană ca noi, nici pe stradă, nici în filme, după cum ați observat cu siguranță, și nici în scris. Prin urmare, verbul *pisser* poate fi folosit fără nici o reticență. Ca și *merde*. Este adevărat, și noi îl folosim în langajul periferic atunci când ne referim, de exemplu, la cei care se exprimă împotriva vântului...

Dar să ne întoarcem la oile noastre. Povestea spune că la Versailles, poate spre 1780, unde regina Franței, celebra Marie-Antoinette de Habsbourg-Lorraine, se amuza făcând pe fermiera lângă Micul Trianon, exista un berbec merinos. Într-una dintre zile, când regina se plimba cu lectica prin fabuloasele grădini ale palatului, berbecul a încercat să traverseze aleea chiar pe dinaintea ei. Și, neînțelegând bineînțeles că are în față o distinsă figură regală, și-a eliberat vezica urinară în mijlocul aleii. Unul dintre slujitorii s-a grăbit să alunge dobitocul de acolo, însă regina l-a oprit spunându-i: *Laisser pisser le mérinos...*

Dincolo de această abordare anecdotică, desigur – care unii i-a dus, poate, cu gândul la diureza ovinelor iar pe alții la faptul că expresia în sine a făcut să curgă de-a lungul timpului o cantitate mult mai mare de cerneală decât cantitatea de lichid eliminat de bietul berbec merinos – expresia înseamnă a lăsa lucrurile să meargă de la sine. Și, poate, chiar mai mult (cu toate că o asemenea traducere nu este dată de dicționarele noastre): a nu-ți face sânge rău, a lăsa lucrurile să curgă în voia lor, a aștepta, răbdător, momentul potrivit. În acest sens curge, mai degrabă, expresia pe care aș dori să o asociez acestor însemnări consacrate comunicării în domeniul traducerii și, mai larg, în domeniul pieței de carte din occident.

Iată că am început să vorbim, aproape fără intenție, despre traducere, deși ne-am propus să fixăm mai întâi contextul general, așa cum este firesc, în ordinea lucrurilor. Să trasăm deci, în linii mari, numai câteva dintre coordonatele pieții de carte din occident – parametri tehnico-economici. Apoi să ne îndreptăm atenția asupra orientărilor literare care guvernează producția editorială de astăzi și asupra politicilor culturale, adică asupra conceptului de *soft power* – puterea care rezultă nu din forța brutală a armelor, ci din cea delicată și persuasivă a creației. Vom încerca, dacă nu ne va fi prea greu.

Dar ce anume îl interesează în mod deosebit pe scriitorul de la noi sau dintr-o altă țară, scriitor care se lasă antrenat în vortexul politicilor culturale și, mai precis, în vortexul traducerilor literare? Evident, această întrebare aproape retorică presupune un răspuns simplu: comunicarea. Nu ne putem imagina că un creator conștient de sine își va ține ascunsă opera pe care a gândit-o și la care a lucrat timp îndelungat, uneori, zi și noapte (după cum ne spun nouă locurile comune). Iar de aici încolo, de la pagina de manuscris până la pagina din mâna cititorului, bla-bla, intervin editurile, sistemul de difuzare, publicitatea, premiile și, fără îndoială, interesele culturale – fie ele personale sau de grup, fie ele naționale sau regionale.

Cartea ar fi, prin urmare, în cazul nostru, suportul comunicării; unul dintre mediile principale de comunicare, în sensul larg al termenului. Comunicare, desigur, cu profil literar, însă, în primul rând, cultural și educativ (ca mijloc educativ strict sau ludo-educativ). Ar fi de reținut și faptul că vreme îndelungată cartea a fost cea mai importantă interfață dintre Occident și restul lumii.

Apoi, infrastructura comercială – sistemul de distribuție pus în slujba cărții – ar reprezenta rețeaua de vase „comunicante”, dimensiunea tehnică a comunicării, cea care-i determină profund calitatea.

Să ne amintim că un volum de versuri cum este *Alcools* de Guillaume Apollinaire s-a vândut în 241 exemplare la apărție, în 1913; or, până mai ieri, editura Gallimard vindea acest titlu în peste 1.4 milioane de exemplare anual. Mă rog, nu știu cum s-a făcut, dar, trecut-au anii, și acum cartea este în domeniul public. Adică, poate fi publicată de orice editură din România/din lumea largă, fără să plătească drepturi de autor... Ah, mă întrebați cine plătește drepturi de autor la noi?... Sunt edituri, să știți, dar nu le-ați nimerit dumneavoastră. ■

2

Robert Schumann

AUDIO

COSTIN
TUCHILĂ

„**Δ** am închis ochii pentru a mă bucura, din adâncul sufletului, de cea dintâi privire pe care o voi arunca asupra bătrânului «tată Rin», atât de maiestuos. Când i-am redevchis, fluviul se desfășura în fața mea, calm, tăcut, senin și mândru ca un zeu mitic... Am adormit și am visat că mă înecasem în Rin.“ O amintire notată în fugă devine aproape un ceremonial poetic reținut de Robert Schumann în 1829. Cât se va fi adăugat la această impresie, prin ce metabolism imaginea flu-

De la reverie la exaltare

viului ascuns în pasta reveriei romantice s-a transformat într-o construcție simfonică, nu mai putem afla din biografia compozitorului. Ce putem ști – și urmări psihanalitic – se datorează evenimentelor de la sfârșitul vieții lui Schumann. Cu doi ani și jumătate înaintea morții, în plină criză de nebunie, când vocile îngerilor deveniseră voci de demoni, cum notează Clara Schumann în jurnalul ei, pe 27 februarie 1854, muzicianul evadează din casă pe la amiază și se aruncă în apele Rinului. Din fericire, este salvat și internat într-o clinică de lângă Bonn. Visul de la 19 ani, exaltarea conducând la suprimare reveniseră oare în forme patologice?

La sfârșitul anului 1850, Schumann termină *Simfonia a III-a în Mi bemol major*, „Renana“, prea romantică pentru a fi considerată clasică, prea clasică pentru a fi socotită romantică. Ea singură, austeră acolo unde s-ar presupune lansarea într-o viziune mitologică, visând, în miezul poeziei, la dimensiuni monumentale, de catedrală gotică, poate spulbera îndoielile celor care continuă să-l considere pe Schumann mai puțin inspirat în scriitura simfonică. Schumann nu este un mare orchestrator, de talia contemporanului său Berlioz. Scriitura instrumentală rămâne la el funcțională, neglijând inovațiile beethoveniene. Simfoniile lui Schumann ar putea fi apropiate, din multe puncte de vedere, de cele ale lui Mendelssohn, nici el gratulat cu epitetul de mare orchestrator. Dar aceste orchestrații nu au „defecte“, cum s-au grăbit unii comentatori să afirme. Ele urmează mai degrabă o tradiție clasică fără a-i adăuga mari străluciri.

Practic, până la apariția primei simfonii de Brahms în 1876, eventual puțin mai înainte cu *Simfonia III-a* de Rimski-Korsakov (1874) ori *Simfonia a V-a* (1875) de Dvořák, aceasta din urmă însă necunoscută,

nu se mai înregistrează nimic notabil în istoria genului. Această pauză de două decenii nu e, poate, rodul hazardului. Posibilitatea de a inova într-o formă care nu atingea ca vechime un secol era privită cu scepticism după Beethoven, Schubert sau după *Simfonia fantastică* de Berlioz, a cărei modernitate își depășea cu mult epoca. Brahms se hotărăște cu greu să scrie simfonii, după un îndelung ocol, fiind convins că puține lucruri noi mai pot fi spuse după Beethoven. Ceea ce impre-

sionează în „Renana“ este armonia construcției, ieșită evident din tiparele tradiționale (simfonia are cinci părți), ideile melodice inspirate, plasticitatea lor poetică.

Fluviul fabulos nu este evocat pentru valențele sale mitologice, așa cum urma să facă Richard Wagner, construind prologul la *Aurul Rinului* în aceeași tonalitate, *Mibemol major*; el devine o stare sufletească. Exaltarea pasională stă alături de reveria elegiacă, de altfel ca în întreaga muzică a lui Schumann, artistul în care conviețuiesc, după cum scrie Émile Vuillermoz, „doi frați gemeni și inamici: Eusebius și Florestan“. Există suficiente nuanțe: visătorul Schumann nu e lipsit întotdeauna de luciditate; exaltarea ia uneori forma invocației, ca în coralul de suflători care deschide partea a patra a *Simfoniei* „Renana“, *Feierlich*, un „acompaniament la o ceremonie solemnă“. Această secțiune intercalată între părțile tradiționale, înaintea finalului, sparge întrucâtva unitatea construcției, fără a o face să se prăbușească, fiindcă motivele coralului revin, se întrepătrund în ultima parte, asigurând o coeziune pur și simplu surprinzătoare. Inspirată de ceremoniile de înscăunare la cardinalat a arhiepiscopului Geisel în fastuoasa catedrală din Köln, la care Schumann participase pe 12 noiembrie 1850, muzica acestei părți depășește caracterul descriptiv, ca și finalul.

Imaginea catedralei gotice este, alături de cea a Rinului, prilej de meditație cvasireligioasă. Dubla natură schumanniană poate fi vizibilă în această simfonie, despre autorul căreia este imposibil să spui că nu stăpânește bine tehnica orchestrei sau că ar scrie mediocru. Coralul este un exemplu desăvârșit de armonie și știință a instrumentației, pe lângă imaginea sonoră memorabilă pe care o creează. ■

Piața poeziei de la Paris

Drumul pe care merg anul acesta, astăzi, 6 iunie 2018, spre *Marché de la poésie* (Piața poeziei) trece prin stația Duroc – una dintre cele 300 de stații ale metroului parizian. Remarc, ușor uimit, faptul că reclamele uriașe lipite în ramele de faianță crescute pe pereți sunt foarte vesele, carnavalesci. Iar în dreptunghiul acela de email ultramarin pe care sunt scrise cu alb denumirile stațiilor, acum poți să citești Duroc... Ceva nu e în regulă: literele par văruiate acolo cu o bidinea uzată... N-am auzit vorbindu-se de o asemenea schimbare. În mod normal, ai fi fost informat imediat prin toate mijloacele publice de comunicare. Observ apoi că publicitatea are ca obiectiv un eveniment: afișele te invită la *Rock-en-Seine*, festivalul care va avea loc aproape peste două luni, 24-26 august 2018... Ah, mecanismele de promovare s-au pus în mișcare chiar și în adâncurile Parisului. Tarif normal (trei zile): 139 de euro.

Dar noi mergem la Piața poeziei – în metrou și pe străzi, sunt nenumărate reclame care invită la lectură. Și această ediție, a 36-a, este organizată începând de astăzi, ca de obicei, în Piața Saint-Sulpice. Văzut de sus, acest târg de carte arată ca un patruleter în care se află semnul =. Pe marginile patruleterului sunt situați expozații, unul lângă altul, în standurile lor; fiecare stand este în fapt un cort din pânză de culoare crem, solid, înalt, care se deschide spre interiorul pieței; tot expozații, în standuri așezate spate în spate, și pe cele două străduțe/alei paralele formate în lăuntru careului ocupat de târgul de carte. Aici sunt concentrați, timp de 5 zile, aproape 500 de editori, de cei mici, independenți, la marile societăți editoriale, cum ar fi Gallimard. Au venit din toată țara, din Europa și de pe alte continente. Ei dau seama, anual, de circulația cărții de poezie în spațiul francez.

Să ne amintim că, în Franța, poezia apare anual în peste 5.000 de titluri (din totalul de 70.000). Să ne amintim că Franța susține cu adevărat literatura printr-unul dintre pilonii centrali ai sectorului editorial – Centrul Național al Cărții, care, având un buget substanțial, oferă peste 2.500 de finanțări de carte în fiecare an.

În 2015, de pe scena Pieței, Vincent Gimeno-Pons, cel care organizează această sărbătoare a poeziei, devenită incontornabilă, estima numărul vizitatorilor la 75-80.000. În vara aceasta, cifra va urca spre 100.000.

Intrarea în târg se face simplu, printr-un colț al taberei de corturi, chiar pe lângă standul PEN-Clubului francez; de altfel, acest stand, animat de multe evenimente literare interesante, este situat în afara patruleterului editorilor. Evident, cum

EUGEN
LENGHEL

aveam să descopăr mai târziu, ieșirea din piață se face ca de obicei prin colțul opus, pe lângă terasa unui restaurant care le oferă iubitorii de poezie adevărate bunătăți gastronomice – fără veșnicii mici, slavă domnului!

Chiar la intrare, primești jurnalul Pieței, *Marché des lettres* (format tabloid, full color, în trei fascicule speciale dedicate evenimentului) și un volum *poche*, 260 de pagini, cu editorii participanți, ambele gratuite, pe lângă insigne și alte abțibilduri. Pe două pagini din jurnal, fotografiile poezilor invitați oficial – 188! – la diferite întâlniri literare în cadrul manifestării. Mă uit, în trecere, multe nume sonore; niciun român...

Tema de anul acesta – *Starea generală a poeziei #02: 2018, evoluția poemului*. Multe lecturi, lansări de carte, mese rotunde, premieri, concerte...

Québec-ul, invitat de onoare. 10 poeți veniți de acolo (cei mai cunoscuți fiind Hélène Dorion și Claude Beausoleil), dintre care 4 sunt tineri.

Dar să intrăm printre editori, să vânăm noutățile. Primul stand în dreapta, cipM (Centrul internațional de poezie Marsilia): reviste, cărți, poeți din sud; coperte care nu prea te îmbie. Alături, o editură mai discretă, poeți englezi, ruși și polonezi. Urmează un stand plin de culori plăcute: afișe mari – albastru ceruleum (cu poezii invitați de peste mări) sau jumătate verde, jumătate galben crom (cu revista internațională de poezie *La Traductière* și, respectiv, *Poésie Poetry Paris*/Festivalul franco-englez de poezie); de asemenea, multe coperte de carte pastelate, urmărind tendințele coloristice lansate în ultimii doi ani, pe care numele – mari! – ale poezilor sunt tipărite de la cotor până la tranșe.

Remarc, printre volumele publicate la această editură pariziană, *La Traductière*, câțiva poeți români traduși în franceză în antologii care arată foarte elegant: Gabriel Chifu, Eugen Suci, Lucian Vasilescu...

Și revista, în cel mai recent număr, 36, cald încă – îmi spune Yekta, unul dintre colaboratorii tineri ai publicației (înființată în 1983) –, propune, între alții, doi poeți români, Cosmin Perța și Lucian Vasilescu. Mă uit și pe ultimele cinci-șase numere: descopăr o antologie cu 20 de poeți reprezentativi din România (în 2013) și una cu 10 poeți din Republica Moldova (în 2016), fiecare de peste 110

SECVENTIAL

... → p.23

■■■ p.22 →

pagini de revistă... O adevărată imersiune în poezia românească! Traducătoarea scriitorilor de limbă română este chiar coordonatoarea editurii și a revistei, poeta Linda Maria Baros. Tot ea semnează, constat răsfoind cărțile din stand, alte câteva transpuneri de poezie din engleză sau spaniolă în franceză. Este foarte important, mi se pare, dacă nu chiar extraordinar, faptul că un poet îi traduce pe alți poeți; deși se știe că poeții sunt firi generoase, rar se întâmplă acest lucru... Dar, în afara Angliei și Spaniei, editura prezintă în tălmăcirea altor profesioniști (tot poeți) și autori din Germania, Olanda, Belgia, Croația, Slovenia sau chiar Honduras ori Bangladesh.

Continui plimbarea prin piață. Dincolo de editurile din Québec, intru în standul editurii *La rumeur libre* atras de afișele care anunță sesiuni de autografe cu poeți francezi care au vizitat România: Sylvestre Clancier (Festivalul de la Târgu Jiu, anul trecut) și Jeanine Baude (Festivalul de la Cluj, acum trei-patru ani). Îmi sare în ochi desenul auriu al unei coperte – este o imagine publicată în luna mai chiar de revista *Lucafaarul de dimineată* la rubrica *vizual*. Într-adevăr, citesc în caseta tehnică: 2017... ilustrarea copertei: Floarea Țuțuianu... O antologie realizată de Linda Maria Baros. Poetul, un român: Mircea Bârsilă.

La standul editurii *Caractères*, găsesc întâmpător, în volume/antologii din 2013, două poete interesante: Marta Petreu și, din nou, Floarea Țuțuianu; aceeași traducătoare. Încă un motiv să credem, după cum am văzut, că autorii sunt întotdeauna bine aleși, bine antologați, mulți dintre ei fiind publicați cu sprijinul Institutului Cultural Român. O zăresc și pe Marlena Braester, poetă născută în România (a fost și ea publicată mai demult aici), care a venit special din Israel pentru că una dintre cărțile ei – scrise în limba franceză – a fost nominalizată la un mare premiu.

Nu departe, la *Atelier de l'agneau*, găsesc volum semnat de Doina Ioanid, tradus, ca de obicei, de neobositul Ian H. Mysjkin; lansarea cărții peste două zile.

La câțiva pași, în capătul aleii, mare agitație la standul *Feuille de thé (Frunză de ceai)*: pictorul Pierre Zanzucchi lansează o carte de artist *Feuillage/Filigrane* – poeme și acuarele realizate de mână pentru fiecare exemplar în parte. Lecturi și cocktail la fața locului cu zeci de prieteni... În carte, două române: Linda Maria Baros, ca poetă, și, ah, iată, Floarea Țuțuianu – cunoscută de-acum și ca poetă, nu numai ca pictoriță.

Mare agitație și lângă Gallimard, în mijlocul aleii: Casa poeziei din Rhône-Alpes/Bacchanales lansează antologia *DUOS* a poezilor tineri de limbă franceză (născuți după 1970). Urmăresc cu plăcere lecturile, vreo opt; o văd/aud chiar și pe Linda, foarte calmă, între cei care recită energic. Verific din nou, în jurnalul Pieței, lista celor 188 de poeți invitați oficial; pe parcurs, îmi dau seama că, desigur, cei de la această lansare de carte nu puteau fi incluși, fiind vorba de evenimentul unei edituri. Totuși, o regăsesc acolo și pe Linda – n-am recunoscut-o pentru că acum nu mai are părul verde...

În audiență se află și Jean Portante, un important poet francofon născut în Luxemburg, care a venit săptămânile trecute în România, la festivalurile internaționale de poezie de la Iași (*Poezia la Iași*) și de la București (MNLR). Bem împreună cu ceilalți un pahar de vin francezesc în timp ce poezia tânără răsună mult mai limpede deasupra Pieței Saint-Sulpice. ■

Faulturi și autogoluri

Faptul că Sporting Lisabona l-a alăptat, crescut și răsfățat nu l-a împiedicat defel pe Cristiano Ronaldo să-i dea maică-sii două goluri în stomac în 2007 jucând pentru Manchester United și apoi încă unul în 2016 pentru Real Madrid. „Cristiano a scuipat pe mâna care i-a dat să mănânce! Ne-am săturat de minciunile lui!“ au răbufnit atunci lusitanii într-un interviu la postul CMTV. Iar goluri de acest fel băgate în propria poartă maternă pot fi văzute astăzi și pe terenul Uniunii Scriitorilor. Un asemenea spectacol transmite, bunăoară, *Observatorul cultural* nr. 925 din iunie 2018 odată cu articolul lui Nicolae Coande „Îl mai vrea Gabriel Chifu pe Gabriel Coșoveanu «în capul trebii» la filiala Craiova a USR?“ Întocmai ca și în cazul lui Ronaldo, faptul de a fi fost primit în rândurile breslei cu un Premiu pentru debut al USR și de a fi beneficiat nu de puține ori de sprijin din partea fostei conducere a Filialei Craiova nu l-a oprit câtuși de puțin pe poetul Nicolae Coande să facă figură de prozator de ficțiuni, pretextând recenta realizare a lui Gabriel Coșoveanu spre a-l faulta din nou pe Gabriel Chifu pentru preținse pătrunderi neregulate pe gazon în timpul meciului disputat în Bănie. Și, ca și cum n-ar fi fost îndeajuns de condamnat acest fault demn de cartonaș, să mai fluierăm, în plus, și anomalia de a-l vedea pe un mijlocșor comportându-se ca un vârf de atac: oare își poate permite un netirat luxul de a judeca activitatea unui universitar desfășurată în precedentul mandat de președinte al scriitorimii craiovene? Cert e un lucru: singurul învins al acestei paradoxale partide cu șuturi trase spre propria poartă este atacantul însuși. ■ E.L.

Darts / cărți

Cărți primite la redacție:

- Sorin Lavric, *Glasuri din bolgie*, Ideea Europeană, București, 2018
- Sebastian Reichmann, *Acceleratorul de încarnări și alte Biografobii*, Cartea Românească, București, 2017
- Ara Alexandru Șișmanian, *Neștiute 4*, Ramuri, Craiova, 2017
- Mariana Sipoș, *Dosarul Marin Preda (viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Eikon, București, 2017
- Ofelia Prodan, *fișă clinică*, Charmides, Bistrița, 2018
- Ioan Barb, *Imnul frumoasei Olivetti*, Cartea Românească, București, 2018
- Mircea Băduț, *Întoarcerea perenă*, Europress Group, București, 2018
- Dan Dobre, *În loc de tatuaj*, Semne, București, 2018
- Aurelia Marin, *Carbon*, Tracus Arte, București, 2018
- Dan Petrușcă, *Oarecum anacronic*, prefață de Constantin Dram, Limes, Florești, 2018
- Viaceslav Russu, *O seamă de textulețe*, Stef, Iași, 2018
- Alexandru Păduraru, *Nuvele*, Ex Ponto, Constanța, 2017
- Eliza Roha, *Lecturi nocturne*, Betta, București, 2018
- Iulian Moreanu, *Am venit să mor lângă tine*, Bibliotheca, Târgoviște, 2018
- Flaviu George Predescu, *Perechea dragoste, Perechea moarte*, RAO, 2018 ■

LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Calea Victoriei nr. 133, sectorul 1,
București
www.lucafaarul-de-dimineata.eu

redacția
DAN CRISTEA / director
ALEX ȘTEFANESCU / redactor șef
AUREL MARIA BAROS / secretar
general de redacție
DAN STANCA, EMIL LUNGEANU,
HORIA GÂRBEA, IOLANDA MALAMEN,
SIMONA VASILACHE

Colegiul editorial:
Radu F. ALEXANDRU, Gabriel CHIFU,
Livius CIOCÂRLIE, D. R. POPESCU,
Mihai ȘORA, Cornel UNGUREANU

concept grafic / realizare: AMB
cap limpede: DAN STANCA
foto: M.B. IONESCU-LUPEANU
(paginile 3, 7, 10)

IMPORTANT !

Colaboratorii pot să ne trimită textele numai în format electronic.

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile revistei sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției:

Calea Victoriei nr. 133,
București, sectorul 1
tel: 021.212.79.87

email:

revista_lucefaarul@outlook.com
www.lucafaarul-de-dimineata.eu

DIFUZARE

EUGEN CRIȘAN / administrație, difuzare
Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la **Oficiile Poștei Române** și de la **Inmedio**. Prețul unui exemplar este de 3 lei. Abonamentele pot fi contractate la toate oficiile poștale din țară – număr catalog 19379 – sau direct la redacția revistei, tel: 0727.872.276

Banca Română de Dezvoltare – Sucursala Victoria, București
Cont Lei:
RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro:
RO25BRDE445SV36784964450

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ este membră a **Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a revistei și nici pentru conținutul materialelor publicate. LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii; responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

ISSN 2065-7536

I O L A N D A
M A L A M E NCăutătorul de
simboluri

O expoziție a lui Ion Iancuț este, cu siguranță, o experiență vizuală tulburătoare prin simbolistica emoțională și prin recursul la umanul rătăcitor prin lumea care-i definește inadaptația.

Căutătorii de lumină, recenta expoziție de la Galeria Senso – sculpturi, pasteluri, uleiuri și desene –, readuce în discuție creația unui artist unic, original căutător de simboluri din care a plăsmuit personaje purtătoare de stigmat. Imaginarul este populat de ființe stoic-rătăcitoare, aflate într-o patetică și ireversibilă însingurare, absorbite de timp, hăituite de neizbăvire și trădând de cele mai multe ori o patologie a zădărniciilor.

În tridimensional, Ion Iancuț, sculptor care „simte” bronzul ca pe o materie nativă, excelează într-o suită de lucrări care funcționează ca un ansamblu de legi, istorii, tipare culturale, motive biblice și legende. Printre ele, ca o binemeritată ieșire din constanța acestei tematici a deșertăciunii, găsim trăiri și bucurii dintre cele mai simple: *Bunicul și nepotul*, *Mic dejun*, *Felia de pepene*, *Suzana la baie*. Sigur, simbolistica puternică este veșmântul pe care artistul l-a folosit pentru a medita empatic asupra personajelor, în căutarea dramatică a unui posibil purgatoriu. Motivarea morală și spirituală prefigurează un drum al contemplării și al fugii în sine. Personajele ispășesc parcă vina de-a fi martorii propriei lor eternizări și încearcă să străbată prezentul cerând încă o veșnicie: cea a luminii, a strălucirii, chiar a fastului.

Chipurile nu sunt crispate, nici convulsive; au ceva din puterea înțelepciunii și pacea smereniei iar trupurile au emaciarea și strălucirea stranie a sfinților. Resemnarea a șubrezit cuvintele și gesturile; realitatea nesigură și vindicativă i-a fragilizat, „scufundându-i” într-o permanentă stare de abandon activ, dacă se poate spune asta. Lucrările fascinant măiestrite au ieșit din mâinile sculptorului cu aparența fragilității, desenându-se în spațiu descărcate de orice sintagme brutale.

Ion Iancuț știe să istorisească și, lucrul cel mai important, știe să-i deschidă privitorului accesul la morfologismul acestei „scrieri” tridimensionale care muzicalizează spațiul, îl autentifică. „Accidentele”, „rânile”, „spasmele” și „viciile” texturii bronzului ies voit la suprafață în admirabile „cusături” care dau trudei o puternică expresivitate.

Unele teme sunt recurente și se regăsesc atât în sculpturi cât și în grafica sau uleiurile expuse: *Inorogul*, *Abaddon cel bun*, *Arcașii*, *Plimbarea tronului* etc. Singurătatea sfâșietoare, ireconciliabilă, și o delicată plutire hieratică sunt vizibile în lucrări întrupate din depozitarul cultural al Bibliei, Evangheliilor și Sfintei Scripturi: *Sărutul lui Iuda*, *Giulgiu*, *Crucea Sf. Petru*, *Meteoritul Adam*, *Iona*, *Adam*, *Întoarcerea fiului risipitor* ș.a.m.d. Intenția artistului este aceea de-a particulariza și de-a activa suflul ancestral, grefându-l etic pe un prezent saturat el însuși de înstrăinări și de neputința mântuirii. Personajele nu sunt retractile, dar nici pregătite pentru acerbe încleștări. Senzația de apăsătoare semnare vine și din egocentrarea calmă, aș spune chiar senină.

Ion Iancuț este un umanist prin excelență, însoțit în întreprinderile vizuale și în contemplările volumelor de lecturi asimilate, lecturi din care extrage detalii dintre cele mai emoționante. Reinterpretarea unor parabole și legende dă uneori sentimentul unei ieșiri din imediatul consacrat și intrarea într-o perpetuare mai ludică. Oricum am privi aceste lucrări care nu se impun prin monumentalitate, trebuie să admitem că evaluarea unei asemenea opere sculpturale, de peste patru decenii, nu poate fi făcută decât sub semnul excepției, cum sub acest semn sunt și lucrările: *Acordeon*, *Ploaia*, *Trepte*, *Omul cu ținta*, *Rapsod*, *Lapte și miere*, *Vase comunicante*, *Fântâna din mare*,

Înger obosit, *Căutătorii de lumină*, adevărate bijuterii din bronz, fiecare purtând ca pe un cifru tâlcul unor sintagme și simboluri.

Bineînțeles, ca mulți dintre sculptorii prezentului, Ion Iancuț are încă trei identități scripturale confortabile, excelând ca desenator, pastelist și pictor. Tușurile expuse la Galeria Senso au finețea și grafia unor exerciții de virtuozitate, hașurate sugestiv, unele având și un conținut tragic-ironic. Printre acestea din urmă, *Fiul risipitor*, lucrare care înfățișează un personaj în trupul căruia este zidită o chiuvetă. Sau *Om cu pâine și câine*: un câine cu trei capete alături de un personaj purtând la subțioară, ca pe un obiect oarecare, o pâine. O anume delimitare de realitatea imediată infuzează chipurile personajelor care prezintă un fel de absență maladivă oarecum, în pofida voinței lor de-a se face vizibile afișând ceva ieșit din comun.

În pasteluri și uleiuri, chipurile sunt mai animate, conștientizând parcă dintr-odată peregrinările înverșunate care le macină ființa. Așteptarea miracolului, voința de-a îndura, devitalizarea și mersul halucinant într-o lume care-și băguie peltic neputințele par să constituie destinul tuturor acestor ființe care poartă, ca pe niște bocce, aripi, poveri metafizice și excrescențe nevindecate. O torpoare trupească le cuprinde, s-ar zice, ca un mers în gol. Ele pot fi oricare personaj din marea galerie de personaje a lumii: saltimbanci, regi, îngeri, prelați, predicatori, dar și ființe obișnuite care-și revarsă iubirea și pasiunea în gesturi și atingeri inefabile: *Lazăr*, *Sf. Sebastian*, *Vițelul de aur* sau *Frumoasa regelui*, *Lăutul*, *Nocturna*, *Întoarcere*, *Fereastra*. Cromatica este intensă, determinantă uneori pentru expresivitatea misterioasă a lucrării. Roșuri grele luminate de carnații ca un email bleu-pal, verziuri adânci, înnorări vineții, albastruri rapace, brunuri metalice compun sonorități și valori apăsătoare, greu de uitat. În asemenea conjuncturi cromatice, prezența unei pete de alb sau de auriu devine aproape dramatică. Însoțind adesea personajele în peregrinările lor, câinele reprezintă un element de stabilitate emoțională, o stare anoetică.

În tot acest imaginar atât de bogat se citește limpede dorința artistului de-a nu dezbina simbolurile de partea flexibilă, instabilă moral și spiritual, a prezentului. Este șansa unei opere scrise cu virtuozitate într-un timp în care arta iese adesea în lume cu un handicap evident: minima receptivitate. Ion Iancuț și-a găsit, din fericire, un loc în muzee, colecții particulare și de stat, precum și în conștiința artei românești din ultimele decenii. ■

